

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Souvislosti možného vstupu Turecka do Evropské unie

Autor práce: Stanislav Pelikán
Studijní obor: regionální studia
Forma studia: kombinovaná
Vedoucí práce: doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.
Katedra: Katedra společenských věd

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Štefanu Danicsovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod.....	5
I. Nástin negociací Turecka s ES/EU	7
1.1. Ekonomická oblast	8
1.2. Demokracie a právní systém	18
1.3. Přístup k menšinám	28
1.4. Postavení armády	34
II. Argumenty "pro" a "proti" vstupu Turecka do EU	39
2.1. Argumenty "pro" vstup Turecka do EU.....	39
2.2. Argumenty "proti" vstupu Turecka do EU.....	42
2.3. Parlamentní strany v ČR a jejich názor na vstup Turecka do EU.....	45
Závěr	55
Seznam použité literatury.....	58
Časopisy a periodika	58
Elektronické zdroje	59
Seznam zkratek	62
Seznam tabulek	63
Abstrakt.....	64
Abstract	65

Úvod

Problematika Turecka spjatá se snahou o vstup do Evropské unie je jedno z nejméně diskutovaných témat dnešní Evropy a zapříčiňuje rozdělení evropské společnosti na dvě skupiny – na skupinu, která tento krok podporuje a vítá a na skupinu, která se naopak tomuto rozhodnutí snaží zabránit. Přestože Turecko leží prakticky mimo evropský kontinent, tak ale jeho dějiny jsou s Evropou úzce spjaté. Proč by tedy ve státě, jehož geografická poloha je pro Evropu strategicky významná, jak z bezpečnostních důvodů, tak z ekonomických důvodů, jakým je například tranzit ropy, nemohlo dojít ke sloučení původních tureckých a evropských hodnot?

Bakalářská práce je členěna do 2. kapitol a jednotlivých podkapitol následovně:

1. Kapitola a její podkapitoly nastiňuje ve stručné časové přímce historii jednání Turecka s Evropskou unií, která probíhají téměř od samotného vzniku společenství a oficiální podobu získávají v roce 1959, kdy Turecko prvně žádá o přidružené členství v EU. Kapitola řeší současnou ekonomickou situaci Turecka a rozpracovává zcela konkrétní ekonomická odvětví země. Dále pojednává o demokracii a právním systému Turecka, zohledňuje citlivou oblast lidských práv a práv menšin a zaměřuje se na postavení armády.

2. Kapitola a její podkapitoly analyzuje přínos Turecka při eventuálním přijetí do EU a přináší argumenty hovořící pro vstup a naopak proti vstupu Turecka do EU. Závěr kapitoly přináší názor parlamentních stran v České republice na vstup Turecka do EU.

Cílem mé bakalářské práce je formou teoreticko-metodické analýzy poukázat na možné dopady případného vstupu Turecka do Evropské unie v kontextu rozšiřujícího se procesu evropské integrace, popsat ekonomické, politické, kulturní, právní i sociální aspekty, které by měly vliv na eventuální vstup Turecka do Evropské unie a zásadním způsobem by obě strany ovlivnily.

Tato práce se pokouší o celkové zachycení tohoto procesu, zejména se pak snaží objasnit jeho nejvýznamnější části a problémy. Přitom se dotýká oblasti historií sbližování s EU, vyjednávání samotného, názorů Čechů i vztahů s okolními zeměmi,

zejména však s EU. Celá práce pak může být podkladem pro další zkoumání tohoto procesu.

Vzhledem k velmi omezené nabídce knih vydané v českém jazyce, které o problematice pojednávají, upřednostňoval jsem práci s periodiky a internetovými zdroji. Z knih můžeme v podstatě uvést jen příručky a publikace, vztahující se k EU jako instituci. Z hlediska pramenů využitých v této práci je zdrojem převážně zahraniční literatura a dostupná politologická periodika, a již zmiňovaný internet. Informace k této problematice poskytují české i zahraniční servery. Jde o články na dané téma, politické diskuse a dokumenty, vytvářející základní mezníky zkoumaného problému. Mohu zmínit také dokumenty v nichž orgány Evropské unie hodnotí pokrok Turecka v přístupovém procesu.

Celkové množství zdrojů k tomuto tématu se vzhledem k jeho aktuálnosti neustále zvyšuje a v budoucnu je bude zajisté potřeba podrobit dalšímu zkoumání. Jelikož je Turecko stále mimo EU, ale jeho snahu o vstup je možné sledovat již delší dobu, bude zajímavé si tento nejednosměrný proces v této práci přiblížit.

I. Nástin negociací Turecka s ES/EU

Turecko - EU časová přímka:¹

- Zář 1959: Turecko žádá o přidružené členství Evropské hospodářské společnosti (EHS).
- Duben 1987: Turecko podává žádost o plné členství v EHS.
- 1993: Přijata Kodaňská kritéria EU pro státy, které chtějí přistoupit. Státy musí prokázat, že mají „institute zaručující ... respektování a ochranu menšin“.
- Prosinec 1997: Na summitu v Lucemburku, je prohlášeno Turecko způsobilé stát se členem Evropské unie.
- Prosince 1999: V Helsinkách Rada EU uznává Turecko jako kandidátskou zemi na základě rovnosti s ostatními kandidátskými zeměmi.
- Březen 2001: Rada ministrů EU přijala stanovisko EU-Turecko: Přístupové partnerství.
- Březen 2001: Turecká vláda představuje svůj Národní program pro přijetí acquis (právní předpisy EU).
- Zář 2001: Turecký parlament přijímá hlavní ústavní reformy s cílem splnit Kodaňská kritéria pro členství v EU.
- Srpen 2002: Turecký parlament začal zavádět reformy v oblasti politických a lidských práv, které mají splnit Kodaňská politická kritéria.
- 13 prosince 2002: Evropská rada v Kodani přijímá stanovisko, že pokud by Evropská rada v prosinci 2004 rozhodla, že Turecko splňuje Kodaňská kritéria, EU zahájí přístupová jednání.
- Květen 2003: Rada ministrů EU rozhoduje o zásadách, prioritách, dílčích cílech a podmínkách Přístupového partnerství s Tureckem.
- Říjen 2004: Komise předkládá Doporučení Evropské komise o pokroku Turecka v přípravách přistoupení spolu s otázkami plynoucími z perspektivy členství Turecka v EU.
- Prosinec 2004: Evropská rada vymezuje podmínky pro zahájení přístupových jednání o občanských společnostech mezi EU a kandidátskými zeměmi. Podle EU: Toto sdělení stanoví obecný rámec pro vytvoření a posílení vazeb mezi občanskou

---

¹ MINORITY RIGHTS GROUP INTERNATIONAL. *A Quest for Equality: Minorities in Turkey*. London, 2007, s. 4.

společností v EU a kandidátskými zeměmi. Tento dialog bude mít speciální zaměření na Turecko, jako stav vzájemného poznávání.

- 03 října 2005: Radou přijat rámec jednání, který stanoví zásady pro následující formální zahájení přístupových jednání s Tureckem.
- Prosinec 2005: Rada přijala revidované přístupového Partnerství pro Turecko.
- Listopad 2006: Komise přijala sdělení Rady o přístupových jednání s Tureckem.
- Prosinec 2006: Strategie rozšíření a hlavní výzvy.
- 2006-2007: Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě upřesňuje: Je třeba zajištění svobody projevu bez odkladu, zrušení článku 301 trestního zákoníku a celkové uvedení právních předpisů do souladu s evropskými standardy. Kromě svobody projevu, je třeba vyvinout další úsilí k posílení svobody vyznání, práv žen, práv menšin a práv odborů. Ve stejné době, je třeba, aby Turecko řešilo vážné hospodářské a sociální problémy v jihovýchodní části země, a zajistit plné požívání práv a svobod kurdské populace.²
- 2015: Turecko vstoupí do EU?

1.1. Ekonomická oblast

I když Turecko zahájilo svá přístupová jednání s EU již v říjnu 2005, je ekonomická část přístupu zastíňována jinými tématy. Může to být dáno i tím, že hospodářství Turecka se vyvíjí poměrně dobře, ačkoliv růst v období roku 2008 klesl pod potenciální hodnotu, což bylo způsobeno především poklesem domácí poptávky v důsledku výrazného zpřísnění měnové politiky. Makroekonomická stabilita však zůstala zachována, inflace se výrazně zvýšila zejména z důvodu vyšších cen potravin a energií. Proces strukturálních reforem se poněkud urychlil, především v první polovině roku 2008. Při zkoumání ekonomických důsledků vstupu Turecka do EU je nutné zjistit strukturu a fungování hospodářství a poukázat na jeho slabá místa, na kterých vzniknou nejméně viditelné třecí plochy.

V případě, že se Turecko stane členským státem Evropské unie, stane se též její druhou nejlidnatější zemí a šestou největší ekonomikou. Z globálního pohledu je Turecko osmnáctou největší ekonomikou světa, přičemž například Evropskou unii naposledy přijaté státy Bulharsko a Rumunsko, zaujímají 67. a 42. místo, Česká

---

² KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. Sdělení komise Radě Evropskému parlamentu. *Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2005*. [online]. 2005 [cit. 2009-08-09]. s. 45 Dostupný z WWW : http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/nov/com_649_strategy_paper_en.pdf.

republika je na 41. místě. Není divu, že je tureckému hospodářství přikládán podstatný význam, neboť tempo, kterým turecká ekonomika v posledních letech roste, znatelně ovlivňuje nejen evropské, ale i světové trhy.³

V posledních letech se Turecko řadí mezi nejrychleji rostoucí ekonomiky světa. Turecké hospodářství od roku 2001 nepřetržitě posiluje a obdobný trend se očekává i v nadcházejících letech. Reálný růst hrubého domácího produktu (HDP) dosáhl 6,1 % v roce 2006, což ve srovnání s průměrem Evropské unie činí více než dvojnásobek. Za posledních pár let prošlo Turecko mnohem větším a rozsáhlejším počtem politických i ekonomických reforem než za několik posledních desetiletí. Navzdory reformnímu procesu, ozdravování ekonomiky a přibližování legislativy evropskému vzoru, nelze dnes ještě tureckou ekonomiku z dlouhodobého pohledu považovat za plně stabilní. Růst tureckého hospodářství je do značné míry závislý na miliardových půjčkách od Mezinárodního měnového fondu (MMF) a Světové banky, což potvrzuje i poměr zadluženosti veřejných financí k HDP ve výši 70 %. MMF hraje poměrně důležitou roli v hospodářských rozhodnutích turecké vlády. Hlídá tureckou fiskální disciplínu, realizaci reforem a další půjčky podmiňuje prioritami při realizaci vládních reformních programů v řadě oblastí.⁴

V rámci zájmu, o co největší příliv zahraničních investic se Turecko snaží o dosažení co nejpříznivějšího prostředí pro zahraniční kapitál. V roce 2005 se umístilo na 22. místě na světě v objemu přímých zahraničních investic. Hlavními důvody, proč je Turecko pro investory atraktivní, je nejen dynamický růst ekonomiky, ale především vysoké úrokové sazby, relativně nízké zdanění, poměrně rozsáhlá privatizace a nastartované tempo probíhajících reforem.⁵

Aktuální vývoj základních makroekonomických indikátorů

Turecká ekonomika po hospodářské krizi v letech 2000-2001 zažívá vysoký ekonomický růst, a pokud jde o hospodářská kritéria, hodnotící zpráva Komise evropských společenství hodnotí Turecko jako zemi s fungujícím tržním hospodářstvím, schopnou ve střednědobém horizontu odolávat konkurenčnímu tlaku a tržním silám

---

³ STUDNIČNÁ, Z. *Turecký pochod za lepšími časy*. Mezinárodní politika, 2007, č.9. s. 14.

⁴ STUDNIČNÁ, Z. *Turecký pochod za lepšími časy*. Mezinárodní politika, 2007, č.9. s. 15.

⁵ STUDNIČNÁ, Z. *Turecký pochod za lepšími časy*. Mezinárodní politika, 2007, č.9. s. 15.

v rámci Unie za předpokladu, že uskuteční svůj rozsáhlý program reforem s cílem odstranit strukturální nedostatky.⁶

Turecko v minulém roce uskutečnilo důsledný program stabilizace. Nyní začíná nová fáze v jeho strategii rozvoje, jejímž cílem je zvýšit růstový potenciál cestou vyšších veřejných investic, vytváření pracovních míst a odvětvových reforem. Hospodářství dosud funguje dobře navzdory globálním finančním otřesům a politické nejistotě v zemi a i příliv kapitálu vykazuje vysoký a dlouhodobý trend, což vedlo ke zvýšení oficiálních rezerv. Plnění rozpočtu v roce 2007 bylo uspokojivé, ačkoli vláda nesplnila rozpočtové cíle pro rok 2007.

Přestože se období 2007–2008 vyznačovalo několika fázemi nestability, prokázal finanční sektor značnou odolnost. Od roku 2005, kdy HDP vzrostlo o 7,6 %, dochází v dalších letech k poklesu tempa růstu, které pokračovalo až do roku 2008, který zaznamenal i přes dobrý počáteční vývoj prvního pololetí po vyhodnocení celého roku, značné zhoršení prakticky všech základních národohospodářských ukazatelů.

Finanční krize 2. poloviny roku 2008 zpočátku Turecko vážněji nezasáhla, a to ze dvou důvodů: jednak proto, že od roku 2001 dochází postupně ke zpřísnění finančního dozoru, při němž bankovní systém prochází rozsáhlou reformou, jednak proto, že objem hypotečních úvěrů je v Turecku na nízké úrovni a dlouhodobé hypotéky jsou tu novinkou. Celkové dopady globální hospodářské recese se ale projeví v ekonomice země naplno ve 3. a 4. čtvrtletí. Odhad růstu za 2008 byl na podzim korigován směrem dolů, na 4 %.⁷ Roční výsledné údaje za 2008 jsou však ještě horší,

---

⁶ Krize turecké ekonomiky v roce 2001, která byla pravděpodobně nejhlubší od konce druhé světové války, přinesla obrovský propad hospodářství. V některých odvětvích tento pokles přesáhl 70 % produkce. Díky prohlubující se ekonomické recesi musel o Turecko změnit státní rozpočet na rok 2001, který byl původně vypracovaný ve spolupráci s Mezinárodním měnovým fondem. Původní koncept počítal s deficitem ve výši 3,4 % HDP, nakonec došlo k jeho zvýšení až na 10 % HDP (rok 2000 skončil deficitem veřejných financí ve výši 11 % HDP). V roce 2001 výrazně vzrostlo veřejné zadlužení Turecka na 105 % HDP, v roce 2002 činilo 94 % HDP. Vláda musela rovněž revidovat svůj původní inflační cíl 10-12 % pro konec roku 2001 na skoro 70 %. Ve strachu z vládní a ekonomické krize zahraniční investoři v panice stáhli ze země skoro 7 mld. USD svých investic.

S cílem zabránit masivnímu odlivu deviz zvýšila turecká centrální banka prudce úrokové sazby (maximum u jednodenní sazby se na vrcholu krize pohybovalo kolem neuvěřitelných 7000 %). Obrovská pokles zaznamenaly i díky nízké spotřebě dovozy do Turecka. Kurz turecké liry, po obrovském propadu v prvním čtvrtletí roku 2001, kolísal ve velmi širokém rozpětí.

⁷ v roce 2007 vzrostl HDP o 4,7%.

než se očekávalo. V důsledku silného zpomalení ekonomiky v posledních měsících roku, vzrostl reálný HDP v roce 2008 o pouhých 1,1 %.⁸

Na konci roku zaznamenala značný propad průmyslová produkce. Index průmyslové výroby za rok 2008 činil 112,7 (2005 = 100), oproti roku 2007 se snížil o více než 2 %. Strmý pád průmyslové produkce nastal především v listopadu a prosinci 2008 (-13,3 % a -17,6 %). Míra využití kapacit v průmyslu (CUR) činila v roce 2008 pouze 64,7 % (v roce 2007 šlo o 81,8 %).⁹

Zklamání přinesl i vývoj zahraničního obchodu. Přes dvouciferný přírůstek objemu (+20,4 %) se oproti předchozím letům jeho tempo dost zpomalilo a zejména poslední měsíce roku naznačily pokračování negativního trendu dopadů globální obdoby krize. Zatímco vývoz dynamicky rostl v první polovině roku 2008 (v meziročním srovnání šlo o více než 50 %), v posledním kvartále 2008 se propadl o téměř 40 %. Přes větší celoroční nárůst vývozu (+23,1 %) než dovozu (+18,7 %) se dále prohloubil deficit obchodní bilance. Situaci tureckého zahraničního obchodu nezachránilo ani výrazné oslabení turecké měny (TRY) oproti USD a posléze i vůči EUR (TRY oslabila na konci roku oproti USD o 31 % na rozdíl od začátku roku 2008. Od začátku října 2008 TRY postupně oslabovala i vůči EUR z 1,7978 na 2,1332 ke konci roku.)¹⁰

Rozsáhlá stínová ekonomika, posilována také vinou nedostatečného předpisového rámce, nepřiměřené daňové a výdajové politiky a nedostatků v prosazování práva, snižuje daňový základ a účinnost hospodářské politiky. Především malé a střední podniky jsou příliš často činné ve stínové ekonomice, a proto nemají dostatečný přístup k finančním prostředkům a *know-how*.

---

⁸ ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V ANKAŘE. *Souhrnná teritoriální informace Turecko*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-01]. s. 26. Dostupný z WWW: <http://www.services.czechtrade.czpdf/turecko-2009-10-01.pdf>.

⁹ ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V ANKAŘE. *Souhrnná teritoriální informace Turecko*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-01]. s. 26. Dostupný z WWW: <http://www.services.czechtrade.czpdf/turecko-2009-10-01.pdf>.

¹⁰ ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V ANKAŘE. *Souhrnná teritoriální informace Turecko*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-01]. s. 26. Dostupný z WWW: <http://www.services.czechtrade.czpdf/turecko-2009-10-01.pdf>.

„Tabulka č. 1: Vybrané ekonomické ukazatele“

	2006	2007	2008
HDP			
HDP ve stálých cenách - v mld. TRY	758,4	843,2	950,1
HDP ve stálých cenách - v mld. USD	526,4	648,7	741,9
Reálný růst HDP	6,90%	4,60%	1,1%
HDP/obyvatele v TRY	– 7.898	12.130	13.288
HDP/obyvatele v USD	– 7.272	9.307	10.436
Inflace	9,90 %	8,40 %	11,8 %
Nezaměstnanost	9,90 %	10,10 %	11,5 %
Průměrná mzda (v TRY / měsíc)	1.364	1.512	1.675
Deficit státního rozpočtu (v % / HDP)	- 0,6	- 1,6	- 2,2
Saldo běžného účtu bilance (v % / HDP)	- 6,1	- 5,9	- 5,6
Zahraniční obchod			
Export (v mld.USD)	85,5	107,3	132
Růst exportu	16 %	26 %	23 %
Import (v mld.USD)	139,6	170,1	202
Růst importu	20 %	32 %	19,60 %
Saldo obchodní bilance (v mld.USD)	- 54,1	- 62,8	-70,0
Směnné kurzy (USD a Euro) k TRY - roční průměr			
1 USD	1,4384	1,3078	1,3062
1 Euro	1,8090	1,7868	1,9064
Devizové rezervy (bez zlata) - v mld.USD	60,7	73,1	70,8
Přímé zahraniční investice			
Inflow (v mil.USD)	7.639	19.130	18.002
Stav (v mil. USD)	93.447	154.644	**/

Zdroj: Turecký statistický úřad Turkstat

Pozn.: */ odhad, **/ údaje nejsou k datu zpracování k dispozici.¹¹

Inflační tlak se však i vlivem celosvětové finanční krize v průběhu roku 2008 také zvýšil, a to částečně i z důvodu vyšších cen ropy a komodit. Po letech postupného snižování dramatické inflace (68,5 % v roce 2001) až na pouhých cca 9 % či méně

¹¹ ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V ANKAŘE. *Souhrnná teritoriální informace Turecko*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-01]. s. 26. Dostupný z WWW: <http://www.services.czechtrade.czpdf/turecko-2009-10-01.pdf>.

procent v posledních letech (8,4 % v roce 2007), si Centrální banka vytkla za cíl roku 2008 dosažení míry inflace 4 %. Už v červnu přehodnotila výhled na rok 2008 na 9,3 %. Výsledné údaje 2008 představují míru inflace 10,1 %.¹² Značné potřeby vnějšího financování vyplývající z velkého vnějšího schodku, spojené s poměrně silnou závislostí soukromého sektoru na vnějším financování a značným, i když klesajícím dluhem, činí Turecko vysoce závislým na změnách investičního prostředí.

V červnu 2008 schválený střednědobý pětiletý rozpočtový rámec dává možnosti ke zvýšení investic do infrastruktury, které mají přispět k odstranění příliš velkých regionálních rozdílů. Z ekonomického pohledu jde o to, že téměř 80 % celkové produkce je vytvářeno v západní části, čímž se Turecko jednoznačně stává zemí s největšími regionálními disproporcemi v Evropě. I přes poměrně značnou podporu ze strany Evropské unie v rámci regionálních a strukturálních programů se nijak výrazně nedaří tento jev zmírnit.

V nejbohatší části Turecka dosahuje hrubý domácí produkt na obyvatele více než 150 % tureckého průměru, zatímco nejchudší část vykazuje necelých 30 % průměru. S existujícími regionálními disproporcemi souvisí i vysoká urbanizace a především nadměrný odliv ekonomicky aktivní pracovní síly z východu země do západo-tureckých aglomerací. Protože východ země je charakteristický vysokým podílem zaměstnanosti v zemědělském sektoru, dochází v posledních letech ke snižování zaměstnaných v zemědělství. Jde o pracovníky, kteří odcházejí z venkova do měst a snaží se uplatnit v průmyslové výrobě, obchodu či ve službách všeho druhu.¹³ Vytváření nových pracovních míst je nadále ztěžováno zejména nepoměrem mezi poptávkou po vhodných kvalifikovaných pracovních silách a jejich nabídkou a strnulými postupy při zaměstnávání. Strukturální nepružnosti na trhu práce jsou překážkou zejména pro zvyšování míry zaměstnanosti žen a mládeže. Kvalifikace pracovních sil stále ještě neodpovídají potřebám rychle rostoucího a rozvíjejícího se hospodářství.

Turecká regionální politika v podstatě nefunguje nebo funguje velmi špatně, protože rozdíly mezi západem a východem země jsou obrovské. Na východě žije 37 %

---

¹² ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V ANKAŘE. *Souhrnná teritoriální informace Turecko*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-01]. s. 26. Dostupný z WWW: <http://www.services.czechtrade.czpdf/turecko-2009-10-01.pdf>.

¹³ STUDNIČNÁ, Z. *Turecký pochod za lepšími časy*. Mezinárodní politika, 2007, č.9. s. 15.

populace, podíl na HDP je však pouze 22 %. Západ s 63 % populace se na HDP země podílí 78 % a HDP na hlavu zde vůči průměru Turecka dosahuje 123 %. Chudý východ se navíc dále vylidňuje, což je způsobeno i politickou nestabilitou země a blízkostí Íránu a Iráku. To samozřejmě omezuje příliv investic do tohoto regionu. Celková ekonomická vyspělost Turecka se příliš neliší od Bulharska a Rumunska, dvou zemí, které už v Evropské unii jsou. Rozloha i velikost Turecka však problém z hlediska absorpční kapacity umocňují, protože nároky na pomoc ze strany Unie tím rostou.¹⁴

Sama Komise Evropských společenství konstatovala dosažení pokroku v oblasti regionální politiky a koordinace strukturálních nástrojů, při budování kapacit potřebných k provádění složek nástrojů předvstupní pomoci.¹⁵ Neopomenula však podotknout, že je třeba vyvinout další úsilí, aby byly vytvořeny nezbytné správní a kontrolní struktury na ústřední a místní úrovni. Komise Evropských Společenství ve své zprávě připomíná, že poskytování státních podpor není transparentní.

Hodnotící zpráva KES zmiňuje i tyto části turecké ekonomiky:

- V oblasti liberalizace cen, zejména v odvětví energetiky, bylo dosaženo značného pokroku. Privatizace pokračovala řadou velkých transakcí.
- Turecko nesplnilo řadu důležitých závazků přijatých v rámci celní unie s EU. Nepřiměřené používání ochranných opatření a dlouhotrvající narušování obchodu má dopad na řádné fungování celní unie. Turecko musí dále zlepšovat své správní kapacity pro používání *acquis*.
- Pokud jde o *volný pohyb zboží*, sblížování právních předpisů pro výrobky a horizontální opatření pokročilo, vyjma oblasti tržního dohledu a metrologie. Určité

¹⁴ TRUNKOVÁ, L., ŠAMARÍN, P. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva.*, Olomouc, 2007, s.37.

¹⁵ Předvstupními nástroji (NPP) je myšlena podpora základních reforem. Podpora poskytnutá v rámci NPP pro rok 2008 činí 1,4 miliardy EUR. Z 840 milionů EUR určených ve vnitrostátních programech NPP na pomoc při transformaci a budování institucí bude nyní využito 33 % na zlepšení veřejné správy, podporu reformy správy a soudnictví, posílení právního státu, podporu boje proti korupci a organizované trestné činnosti, podporu lidských práv, ochranu menšin a rozvoj občanské společnosti. Také prostřednictvím programů TAIEX a SIGMA3 je poskytována rychlá pomoc za účasti úředníků členských států EU. Střednědobá podpora těchto reforem zahrnuje twinningové projekty pro partnerství mezi veřejnými orgány a systém grantů na projekty nevládních organizací. Dále se jedná o podpory poskytované v rámci NPP s podporou od mezinárodních finančních institucí a dalších dárců. Tím se zvyšuje účinek podpory NPP v oblasti hospodářského a sociálního rozvoje. Spolu s Evropskou investiční bankou (EIB), Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj (EBOR) a Rozvojovou bankou Rady Evropy se začal provádět nástroj na projekty v oblasti infrastruktury. Mezi další iniciativy patří nástroj proenergetickou účinnost a nástroj pro rozvoj malých a středních podniků: Evropský fond pro jihovýchodní Evropu. Tento nástroj bude přínosem pro desítky tisíc malých podniků v celém regionu.

technické překážky obchodu ovšem přetrvávají. Určitého pokroku bylo dosaženo v oblasti *práva usazování a svobody poskytovat služby*. Sladování právních předpisů zůstává stále v počátečním stádiu.

- V oblasti *volného pohybu kapitálu* dosáhlo Turecko určitého pokroku ohledně pohybu kapitálu, plateb a boje proti praní peněz, avšak je třeba vyvinout další úsilí, aby se posílily kapacity pro prosazování práva. V oblasti *finančních služeb* se dosáhlo dobrých výsledků, zejména ohledně zprůsnění norem pro kontrolu a dohled.
- V oblasti *veřejných zakázek* byly pokroky smíšené. Určení ministerstva financí jako obecného koordinátora politiky zadávání veřejných zakázek představuje kladný posun, který však musí být doplněn souhrnnou strategií stanovující nezbytné reformy. Turecký systém veřejných zakázek je jen částečně sladěn se systémem EU.
- Určitého pokroku se dosáhlo v oblasti *dopravní politiky*. Přizpůsobování v odvětví silniční dopravy pokračovalo, avšak prováděcí kapacity je třeba dále zlepšovat. V odvětví železniční dopravy dosáhlo Turecko jen malého pokroku. V letecké dopravě dosáhlo omezeného pokroku. Nedostatečná komunikace mezi středisky řízení letového provozu Turecka a Kyperské republiky narušuje bezpečnost leteckého provozu. Pokrok v námořní dopravě je nerovnoměrný. V oblasti *transevropských sítí* bylo dosaženo určitého pokroku. Vyhodnocení potřeb dopravní infrastruktury bylo dokončeno, avšak stále chybí spolehlivější systém klasifikovaných údajů o dopravě.
- V oblasti *energetiky* bylo dosaženo určitého, avšak nerovnoměrného pokroku. Hospodářská soutěž zůstává i po přijetí rámcových zákonů o trhu s elektřinou a zemním plynem omezená. Národní cíle ohledně energetické účinnosti a obnovitelné energie dosud nebyly stanoveny.
- Správní kapacita v oblasti *statistiky* se zlepšila. Dalšího pokroku je však třeba dosáhnout zejména v oblasti zemědělské a makroekonomické statistiky a obchodního rejstříku.
- Určitého pokroku se dosáhlo v oblasti *hospodářství a měnové politiky*. Přetrvávají určité nedostatky, které se týkají především úplné nezávislosti centrální banky, měnového financování veřejného sektoru a zvýhodněného přístupu veřejného sektoru na finanční trhy.¹⁶

---

¹⁶ KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise Radě Evropskému parlamentu. Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2005*. [online]. 2005 [cit. 2009-08-09]. s. 45 Dostupný z WWW : http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/nov/com_649_strategy_paper_en.pdf.

Turecká ekonomika je vnímána především jako agrární, proto je zemědělství segmentem, na který se upíná zrak odborníků i laiků. To je jistě dáno i tím, jaké strategické postavení zaujímají potraviny jako základní lidská potřeba, a že třeba i krátkodobý nedostatek potravin má dalekosáhlé sociální důsledky. Zemědělství, jako ekonomický sektor je třeba posuzovat v ekonomickém rámci toho, že v rozpočtu EU činí výdaje na Společnou zemědělskou politiku (SZP) 45 %.¹⁷

Turecké zemědělství tvoří 11 % HDP, a ještě před pěti lety zaměstnával asi 40 % podíl všech pracovních sil v agrárním sektoru, jenž postupně klesal až na zhruba 23 % v roce 2008. Přibližně třetina celého území státu je zemědělsky obdělávána a využívána. Turecko je soběstačné ve všech základních zemědělských produktech (obiloviny, ovoce, zelenina, cukrová řepa, olejniny), část produkce se vyváží. Významný je chov drůbeže, ovcí, koz a hovězího dobytka. K tradičním položkám, které se ve značné míře vyváží, patří čaj, bavlna, tabák, olivy, rozinky a další čerstvé i sušené plody.

Přibližně pětina veškeré zemědělské půdy, vhodné k zavlažování a využití, se nachází v jihovýchodní rozvojové části země. Jde o celkem cca 3,2 milionů ha půdy vhodné pro zemědělské využití z celkové rozlohy této oblasti, která se odhaduje na 7,5 mil. ha.¹⁸ Ankara, ale bude muset, v souvislosti s přijetím pravidel Společné zemědělské politiky ES, usilovat o podstatné snížení počtu lidí zaměstnaných v zemědělství a také o omezení počtu zemědělských podniků. Farmy s výměrou zemědělské půdy nižší než 5 ha tvoří 65 % všech farem a pouze 0,7 % má více než 50 ha. Turecké zemědělství je také charakteristické nízkými průměrnými hektarovými výnosy, nízkou užitkovostí hospodářských zvířat a zaostávající produktivitou práce. Turečtí farmáři by pravděpodobně v konkurenci s agrárním sektorem současných členských zemí Unie neobstáli. Zastaralá agrární struktura představuje jeden z problémů přístupových jednání mezi Tureckem a EU. Předpokládá se, že před případným přistoupením Turecka k EU by bylo zapotřebí provést výrazné strukturální reformy jeho agrárního sektoru a investovat zde značné investiční prostředky. I KES ve svém hodnocení neopomněla Turecku připomenout nezbytnost dalšího úsilí, aby bylo

---

¹⁷ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J. *Učebnice evropské integrace*, .Brno, 2006,s. 303.

¹⁸ ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V ANKARĚ. *Souhrnná teritoriální informace Turecko*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-01]. s. 26. Dostupný z WWW: <http://www.services.czechtrade.czpdf/turecko-2009-10-01.pdf>.

dokončeno budování potřebných správních a kontrolních struktur, i to že Turecko neodstranilo technické překážky obchodu s hovězím masem a živým skotem.

„Tabulka č.2: Podíl hlavních sektorů na tvorbě HDP v roce 2008 a jejich růst v %“¹⁹

Podíl Růst		
Průmysl	16,1%	7,9%
Obchod	12,2%	12,7%
Vlastnická práva a nemovitosti	15,5%	17,1%
Doprava a komunikace	14,2%	14,7%
Zemědělství a lesnictví vč. primárního zpracování	7,6%	15,1%
Finanční služby	3,5%	3,5%
Stavebnictví	4,7%	9,2%
Ostatní sektory	26,2%	

Zdroj: Turecký statistický úřad Turkstat

V oblasti daní Komise ES s nadějí hodnotí dosažení určitého pokroku v právních předpisech i v modernizaci daňové správy, která vede k lepším službám pro daňové poplatníky a zlepšuje výběr příjmu z daní, diskriminační zdanění alkoholických a tabákových výrobků však zůstalo. Jinak se nechá konstatovat, že ve výši daňového zatížení je Turecku v mezích daňových pásem obvyklých v EU.

Systém přímého zdanění :²⁰

Daň z příjmu jednotlivců	15 – 35 %
Daň z příjmu korporací - obecná sazba	20 %
Daň z výnosu cenných papírů a akcií	15 %
Daň z úroků	10 %

Hospodářská situace v první polovině roku 2009 prozatím jen potvrzuje chmurný vývoj ekonomiky z konce roku 2008. Podle předběžných údajů se HDP země propadlo

¹⁹ Ekonomické profily hlavních tureckých odvětví (v angličtině) lze nalézt internetových stránkách Istanbulské obchodní komory ITO (www.ito.org.tr). Aktuálně obsahuje následující zprávy: Automotive, Stavebnictví, Textil, Turismus, Železo a ocel, Energetika, Strojírenství, Finance, Chemie, Doprava, Infrastruktura, Elektronika, Telekomunikace, Zemědělství a zpracovatelský agrosektor, Maloobchod

²⁰ Podrobnosti o daňovém systému jsou zveřejněny na www.invest.gov.tr

v meziročním srovnání o minus 13,8 %. Index průmyslové produkce v červnu činil předběžně 108,1 %, což znamená další skok dolů. Dochází k výraznému poklesu zahraničního obchodu. V meziročním srovnání 1. pololetí 2008/2007 se snížil jeho obrat o 37 %, objem exportu spadl o zhruba 30 % a nejhůře skončil díky kapitálové investiční insuficienci import, který klesl o 41 %. Míra nezaměstnanosti se v březnu 2009 vyšplhala na 15,8 %. Podle tureckého statistického úřadu je situace horší ve městech, kde v březnu nezaměstnaní představovali kolem 18 % práceschopného obyvatelstva. Nezaměstnanost na venkově byla nižší a činila jen kolem 11 %. V červnu 2009 činila nezaměstnanost průměrně 13 %. Inflace činila v srpnu tohoto roku 5,3 %. Z téměř 40 % k tomu přispěl nárůst cen potravin, ze zhruba 46 % spotřební zboží. Vláda předpokládá, že HDP se v roce 2009 propadne o minus 6 %, k oživení ekonomiky a růstu ve výši 3,5 % by mělo dojít opět v roce 2010. S touto prognózou kalkuluje střednědobý plán, přijatý vládou koncem září 2009.²¹

Obchodně politický režim Turecka je v důsledku otevírání ekonomiky a postupného prosazování dlouhodobých strategických cílů země liberalizován. Rozhodující normou v této oblasti je Celní unie s EU, na jejímž základě Turecko uplatňuje v obchodních vztazích se třetími zeměmi společný celní tarif EU.

Český zastupitelský úřad v Ankaře ve své Souhrnné teritoriální informaci o Turecku v letošním roce charakterizoval Turecko jako relativně vyspělou, průmyslově agrární zemi. Z hlediska objemu HDP je podle OECD Turecko 16. největší ekonomikou na světě. Evropská komise označila Turecko za fungující tržní ekonomiku již v říjnu 2005, ve své hodnotící zprávě však zdůraznila, že ve střednědobém výhledu je nezbytně nutné zvyšovat konkurenční schopnost hospodářství a důsledně realizovat strukturální reformy.

1.2. Demokracie a právní systém

Definování a měření demokracie

V mezinárodním měřítku není žádná konečná shoda na tom, jakým způsobem měřit demokracii. Definování pojmu „demokracie“ je sporné a nejen v akademickém

---

²¹ ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V ANKAŘE. *Souhrnná teritoriální informace Turecko*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-01]. s. 27. Dostupný z WWW: <http://www.services.czechtrade.cz/pdf/turecko-2009-10-01.pdf>.

světě probíhá živá debata na toto téma, a nejen pouze v akademického zájmu. Přestože pojmy „svoboda“ a „demokracie“ jsou často používány zaměnitelně, nejsou synonyma. Demokracie může být chápána jako soubor praktik a zásad, které je nutné institucionalizovat, a tak nakonec chránit svobodu, a i když není konsensus ohledně přesné definice demokracie, většina pozorovatelů by se shodla, že přinejmenším základní rysy demokracie jsou:²²

- vláda založená na většinovém principu a souhlasu ovládaných.
- existence svobodné a spravedlivé volby.
- ochrany menšin a dodržování k základních lidských práv.
- legální působení politické opozice, která se skrze volby může stát vládní silou.

Demokracie taktéž předpokládá:²³

- rovnost před zákonem.
- právo na spravedlivý proces.
- politickou pluralitu.

Pro akademickou definici demokracie je rovněž používán pojem polyarchie, jehož autorem je Robert Dahl, který hodlal tímto pojmem vyjádřit nakolik jsou jednotlivé společnosti demokratické. Jeho teorie se vyvinula v průběhu desetiletí, a její popis je v pozdějších spisech poněkud odlišný. Dahl publikoval svoji původní teorii polyarchie ve své knize *A Preface to Democratic Theory* v roce 1956.

V této knize, Dahl předkládá osm podmínek, které měří, do jaké míry je ve společnosti skutečně uplatněna většinová vláda. Jedná se o:²⁴

- každý člen organizace provádí úkony u nichž předpokládáme, že představují vyjádření preferencí pro určitou alternativu, např. hlasování.
- při sestavování výsledků vyjádřených preferencí (hlasů), váha přidělená každé jednotlivé preferenci (hlasu) je totožná.
- alternativa s nejvyšším počtem hlasů je prohlášena za vítěznou volbou.

---

²² KEKIC, L. *The Economist Intelligence. Unit's index of democracy*. [online]. 2006 [cit. 2009-11-27]. Dostupný z WWW : http://www.economist.com/media/pdf/Democracy_Index_2007_v3.pdf.

²³ KEKIC, L. *The Economist Intelligence. Unit's index of democracy*. [online]. 2006 [cit. 2009-11-27]. Dostupný z WWW : http://www.economist.com/media/pdf/Democracy_Index_2007_v3.pdf.

²⁴ DAHL, ROBERT, A. *A Preface to Democratic Theory*. Chicago, 1956. s. 84.

- každý člen, který vnímá řadu alternativ, a z nich alespoň jednu z nich považuje za vhodnější, může použít svoji alternativní preferenci v hlasování.
- všichni jedinci mají stejné informace o alternativách.
- alternativy (pro osobnosti nebo pro politické programy), s vyšším počtem hlasů zvítězí nad alternativami s menším počtem hlasů.
- u neprávoplatně zvolených představitelů je volba neplatná.
- buď jsou všechny rozhodnutí podřízeny volbě, neboť jsou známi během předvolební fáze, tj., že volby jsou v jistém smyslu kontrolovány, nebo se nové rozhodování v průběhu volebního období řídí posledními sedmi podmínkami, nebo obojí.

Dahl předpokládá, že každou z těchto podmínek je možné kvantifikovat a navrhl používat termín polyarchie pro společnosti, které dosahují vysokého hodnocení u všech stupňů.²⁵

Turecko se rozhodlo přijmout multistranický systém v roce 1946, protože bylo v té době již obtížné udržet autoritativní vládu jedné strany. Ve všeobecných volbách v roce 1950 se ukázalo, že zejména ranným kemalistickým reformám se nepodařilo úspěšně socializovat a převést většinu obyvatelstva k sekulární a revoluční kultuře. Demokratizace vedla ve skutečnosti jen k oficiálnímu pojetí kultury a sekularismu, kterým byly názvy nutné pro účast v politice, zejména pro ozbrojené síly. Výsledkem byly kulturní střety mezi progresivními, sekulární ideály modernizace a náboženskými elitami, různorodá orientace náboženské elity a většiny obyvatelstva.

V multistranickém v kontextu roku 1950, politické a ekonomické liberalizace a urbanizace vznikl vhodný základ pro „alternativní“ kulturní formy jako nové formy politických projektů. Tento proces byl urychlen politikou Demokratické strany (DP)²⁶ která se snažila ospravedlnit islámské kontinuity společnosti (význam Osmanské říše v turecké historii), jakožto tradiční a místní hodnoty. Snaha DP ospravedlnit některé populární pojmy a symboly islámu a historický tlak na kulturní diskusi, je na počátku republikánského projektu. Nicméně, ani se silným důrazem na legalizaci islámu, stejně jako na tradiční a místní hodnoty, vedoucí DP neodmítla základní postoj kemalistického sekularismu. Vojenským převratem z roku 1960 se zadrhl turecký demokratický proces. To bylo odůvodněné, protože v očích vojenských důstojníků se politici odklonili z větší

²⁵ DAHL, ROBERT, A. *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press. 1972. s. 24.

²⁶ vládla v letech 1950-1960.

části od kemalistické vize demokracie a sekularismu. Jejich cílem byla restrukturalizace života tureckého obyvatelstva kulturně i politicky. To byly také základní motivující cíle vojenských intervencí v roce 1971 a 1980. Představitelé a příznivci tak hledali způsoby, jak regulovat a reorganizovat politiku na základě preferencí modernity, pozitivismu a sekularismu, v jejich dřívější oficiální definici předčasné Republikánské kulturní revoluce. Výsledkem byl vojenský převrat v roce 1971 a 1980, a poté se společenský a politický život utápí ve válce kultur v roce 1980 a 1990. Vzestup politiky identity a negativní oficiální postoj k novému společensko-kulturnímu hnutí začal mít vliv na osud tureckého demokratizačního procesu.²⁷

Dnešní Turecko je parlamentní demokracie. Ústavou z roku 1982, kterou vypracovala armáda v důsledku vojenského puče roku 1980, hlásá turecký vládní systém jako demokratický, sekulární a parlamentní.

Prezidentské pravomoci nejsou přesně definovány, v praxi prezidentův vliv závisí na jeho osobnosti a politické váze. Prezident a Rada ministrů, v čele s premiérem, se podílí na moci výkonné. Současný prezident, který má široké pravomoci v oblastech jmenování a dohledu, byl zvolen parlamentem v srpnu 2007 na sedmileté období. Podle dodatku k ústavě,²⁸ balíček schválený referendem voliči v říjnu 2007, je prezident volen přímou volbou na dobu 5 let a může sloužit maximálně dvě funkční období. Premiér řídí vládu. Předseda vlády a Rada ministrů jsou odpovědni parlamentu.

550-ti členný parlament vykonává legislativní funkci. Volební systém je podle D'Hondtova stranického poměrného zastoupení. Podíl na rozdělení křesel v parlamentu, získá strana s nejméně 10 % odevzdaných hlasů na vnitrostátní úrovni, + 10 % hlasů ve volebním okrese podle složitého vzorce.²⁹

---

²⁷ AYDIN, E. *The tension between secularism and democracy in Turkey : Early origins, current legacy.*, European View, 2007, č. 1, s. 11-20.

²⁸ V dubnu 2007, Erdogan Güla nominoval na prezidentský úřad i přes opozici armády a Republikánské lidové strany (CHP), kteří považovali Güla za ohrožení sekularismu v Turecku. Nominace vyvolala masivní protesty v Turecku, a armáda vytvořila webové stránky jako skrytou hrozbu, která měla potlačit Gülovo zvolení. Parlamentu se nepodařilo dosáhnout kvora v prezidentských volbách v dubnu, v důsledku bojkotu opozice, z důvodů pro-sekulární ústavy. Soud rozhodl, že hlasování je neplatné. Jako výsledek bylo to, že Gül stáhl svou kandidaturu 6. května, a Erdogan vyhlásil parlamentní volby na červenec 2007. Prezidentské volby byly odloženy.

²⁹ *Turecko – základní informace.* [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupný z WWW : <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3432.htm>.

Prezident přijímá zákony schválené parlamentem ve lhůtě 15 dnů. S výjimkou rozpočtových zákonů, může prezident vrátit zákon do parlamentu k novému projednání. Pokud Parlament zákon schválí, je závazný. Prezident pak může požádat Ústavní soud o zrušení zákona. Ústavní změny mohou být schváleny 60 % hlasů, ale vyžadují lidové referendum, pokud byla ústavní změna schválena dvěma třetinami hlasů, prezident může předložit návrh ke dvoutřetinovému schválení všelidového referenda.

Ve volbách 22. července 2007 AKP získala 46,6 % hlasů, následovaná CHP (20,9 %), s podporou MHP (14,3 %) a nezávislých (5,2 %). Nový parlament, který složil přísahu dne 4. srpna 2007 zahrnuje 341 členů AKP, 97 členů CHP, 71 členů Nacionalistická hnutí (MHP), 20 členů Demokratické společnosti (DTP), 13 členů Strany demokratické levice (DSP), jednoho člena Svobody a Demokratické strany (ODP), jednoho člena Velké Unity Party (BBP), a pět nezávislých. Po zvolení byl Sezer Erdogan znovu jmenován premiérem.

V celostátních místních volbách pro provinční valné hromady, zastupitelstva a starosty, které se konaly 29. března 2009, AKP obdržela 38,39 % hlasů v provinčních valných hromadách a podobné procento v obecních shromážděních. CHP, AKP a MHP následuje s 23 % a 15 %, resp. AKP získala 10 z 16 metropolitních obcí. Ačkoliv AKP zvítězila ve volbách, straničtí vůdcové doufali ve větší procento hlasů. Premiér Erdogan svolal znovu svůj kabinet 1. května 2009.³⁰

Turecké zákony stanovují rámec pro demokratické volby obecně a v souladu s mezinárodními normami, i když s určitými omezeními. Strana může být zrušena, jestliže její program není ve shodě s ústavou, a to může být vykládáno široce. Proto, aby výklad mohl zahrnovat podporu kurdských povstalců a i odpor vůči státním pilířům, jako je sekularismus a armáda. Omezení se používají pro určité cílové skupiny. Hnutí i malé strany se mohou dostat do potíží, nejextrémnější příklad je Kurdská demokratická strana lidová (DEHAP), která je obviněna z toho, že je politickým křídlem Kurdistan Workers Party (PKK). DEHAP čelí neustálým právním bitvám a zatýkání.

---

³⁰ *Turecko – základní informace*. [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupný z WWW : <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3432.htm>.

V posledních volbách do Národního shromáždění byly široce posouzeny v Turecku i v zahraničí jako svobodné a spravedlivé. Aktivní kampaně se účastnil velký počet různorodých stran, přičemž vládnoucí strany ztratily, a opozičních strany získaly křesla v Národním shromáždění, což potvrzuje touhu voličů po změnách. Nicméně, opoziční politické strany mají i nadále nedostatek energie.

Pozorovatelé pokračují v diskusi, do jaké míry vládnoucí AKP opustila své bývalé islamistické ambice. Ačkoli strana podpořila uvolnění některých omezení na náboženskou činnost, jako je zákaz nošení šátků a přijímání studentů z náboženských škol na sekulární univerzity, neprovedla žádné seriózní snahy prolomit sekulární základy Turecka. Nacionalistická politická AKP rétorika se zintenzívnila od voleb v roce 2007.

Plný parlamentní systém si žádá kompletní rozdělení moci, ale legislativní dohled exekutivy v Turecku je velmi slabý. Velmi málo právních předpisů ve skutečnosti pochází z Národního shromáždění, místo toho je vypracovává vláda, a dává je k posouzení poslancům vůdčí politické strany, která ovládá parlamentní většinu, a většina rozhodnutí je ze strany premiéra a malé skupiny poradců.

Občanská hnutí zvyšovala svoji sílu a počet od roku 1980, kdy se více zapojila do veřejného politického života. Nicméně, politické skupiny stále trpí nedostatkem kapacity a veřejné podpory. Nedávné reformy mají odstranit omezení zakládání sdružení, (dopad zákona o sdružování, přijatého v listopadu 2004) a ukončit mnoho zastaralých omezení. Přesto je snaha omezovat vznik nových občanských hnutí a politických stran, pokud mají „zakázané cíle“ (§ 30 zákona o sdružování), nebo jsou „v rozporu s právem a morálkou“ (článek 56 ústavy). Tyto vágní termíny dávají prostor pro interpretaci soudců a státních zástupců, a umožňují se zaměřit na ty, s jejichž činností nesouhlasí.³¹

---

³¹ REPUCCI, S. *Turkey*. [online]. 2007[cit.2010-02-10]. Dostupný z WWW : <http://www.freedomhouse.org/uploads/ccr/country-7291-8.pdf>.

Doporučení Freedom House:³²

- chce-li Turecko zvýšit volební práva a více podpořit politický pluralismus měla by být snížena 10 % hranice pro vstup do Národního shromáždění na úroveň, která umožní větší zastoupení politického spektra.
- důvody pro sankce politickým stranám by měly být omezeny pouze na ty výrazy, které vyvolávají násilí a rozpuštění politických stran by mělo být jen v krajním případě.
- za přestupky by neměly být tresty odnětí svobody a přestupky musí být jednoznačně definovány, aby byly vyloučeny různé výklady přes soudy.

Aby bylo možné charakterizovat turecký demokratický systém, je nutné vzít za základ k posuzování demokracie evropské standardy. Je vhodné použít čtyři mezinárodní právní nástroje, nevztahující se výlučně na Evropu, ale s významem pro tuto práci jsou tři z nich s Evropou úzce spjaty. Ty jsou obsaženy v Listině základních práv EU (Evropská unie, 2001), v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy (Rada Evropy, 1950) a v Pařížské chartě pro Novou Evropu Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE, 1990).

Právní systém

Období poslední dekády je pro reformu tureckého právního systému snad nejvýznamnějším v nedávné historii. Zatímco v roce 1995 vešla v platnost řada zákonů a vyhlášek v očekávání celní unie Turecka s Evropským společenstvím, změny z posledních let byly pravděpodobně mnohem zásadnější, pokud jde o základní strukturu práva, které potenciálně ovlivňuje životy tureckých občanů na jedné straně a jeho zahraniční vztahy (zejména s EU) na straně druhé. Hlavním bodem na seznamu

---

³² Freedom House je nezávislá kontrolní organizace, která podporuje rozšíření svobody po celém světě. Freedom House podporuje demokratické změny, monitoruje svobodu, a je obhájcem demokracie a lidských práv. Od svého založení v roce 1941 se zabývá ohrožením míru a demokracie. Freedom House byl energickým podpůrcem demokratických hodnot a vytrvalým odpůrcem diktatur krajní levice a krajní pravice. Eleanor Roosevelt a Wendell Willkie sloužili v Freedom House jako první čestní spolupředsedové. Po celou dobu své historie, bojoval Freedom House proti tyranii po celém světě, včetně diktátorských režimů v Latinské Americe, apartheidu v Jižní Africe, sovětské nadvlády ve střední a východní Evropě, a nábožensky založeným totalitním režimům, jako například ustanovení upravující Súdán, Írán a Saúdské Arábie. Freedom House má podporovat růst svobody podporou amerických politiků, mezinárodních institucí a vlád, v zavedených demokraciích, aby přijaly politiky, které by pomohly lidským právům a demokracii na celém světě. Zároveň, Freedom House poskytuje podporu jednotlivcům, kteří v mladých demokraciích překonávají oslabující dědictví tyranie, diktatury a politické represe, jakož i aktivistům pracujícím v represivní společnosti s cílem dosáhnout větší svobody a otevřenost.

právních reforem byly změny v ústavě a revize občanského zákoníku. V těchto základních zákonech obsadily významné místo změny v oblasti lidských práv. Strukturální změny byly provedeny také v ekonomickém právním rámci, neboť Světová banka požadovala kompatibilní právními předpisy Turecka a MMF.

V důsledku tohoto vývoje přestal být turecký právní systém tak složitý jak byl v minulosti, a postupně získává moderní podobu. Nezanedbatelný vliv na tento vývoj má EU, která sleduje pokrok svých kandidátů na jejich cestě za harmonizací s *acquis* ES / EU. Nyní je také možné sledovat právní vývoj Turecka prostřednictvím generálního ředitelství pro rozšíření.

Změny v legislativě týkající se lidských práv, byly také podrobně sledovány různými subjekty mezinárodního práva. Patří mezi ně Rada Evropy, zvláštní zprávy organizace Amnesty International (jehož úřad byl nedávno znovu otevřen v Istanbulu poté, co byl uzavřen na 22 let), Human Rights Watch, OSN a americké ministerstvo zahraničí, které hloubkově dokumentuje změny v této oblasti.

Reformu svého právního systému započalo Turecko změnami svého základního zákona-ústavy. Ústava z roku 1982, která byla obecně považována za „vojenskou ústavu“, zůstává základním dokumentem, ale změny 33 článků ústavy se považují za náznak, že Turecko se snaží přejít od autoritářského režimu k nějakému stupni uznání lidských práv. Vyjma částí, které mají chránit nedělitelnou celistvost státu, se předmětem změn staly důležitá práva zadržených osob (článek 19), ochrana soukromí, bydliště a tajemství komunikace (články 20 a 21, a 22 v uvedeném pořadí), svoboda hnutí (podle znění článku 23), svoboda myšlení a projevu (preambule a článek 26), sdružování (článek 33), demonstrace (článek 34), právo na spravedlivý proces (článek 36), a právo vyloučit nezákonně získané důkazy (článek 38). Článek 38 dále stanoví, že nikdo nemůže být vězněn pouze na základě občanskoprávní odpovědnosti ve smlouvě. Článek 41, odrážející změny obsažené v občanském zákoníku jak je uvedeno níže, přidává se fráze „Rodina je základ turecké společnosti“, ... „a je založena na rovnosti manželů“. Podobně článek 66 stanovuje, že občanství má být předáno dílem tureckého otce a matky (dříve děti s netureckými otci byly nuceni použít pro uznání svého tureckého občanství právní postup s využitím různých zákonů).³³

---

³³ KEYDER, V. *Legal Highlights of 2001-02 in Turkey*. [online]. 2002 [cit.2010-02-27]. Dostupný z WWW : <http://jurist.law.pitt.edu/world/foreignjul02.php>.

Mezinárodně uznávaná lidská práva, včetně zákazu mučení nebo špatného zacházení, svobody myšlení, projevu, shromažďování, pracovních práv, včetně práva na stávkou a cestování, jsou tedy oficiálně zakotveny v ústavě, a současná vláda se zaměřila na to, aby postup odpovídal principu.

Soudnictví

Soudnictví je ústavou prohlášeno za nezávislé, ale je nutná jeho reforma a potvrzení nezávislosti, což je předmětem otevřené diskuse. Soudní systém zahrnuje Ústavní soud, odpovědný za přezkum právních předpisů, Kasační soud nebo Nejvyšší odvolací soud a Vojenský soud v odvolání. Na soudnictví dohlíží Vysoká rada soudců a státních zástupců, kteří jsou jmenováni prezidentem.³⁴

Reforma tureckého soudního systému, má zásadní význam pro posílení demokratické správy věcí veřejných, právního státu, lidských práv a respektování a ochranu menšin v Turecku. Za účelem splnění svých mezinárodních závazků, stejně jako populární aspirace svých občanů, se Turecko zavázalo k realizaci důležitých legislativních reforem.

Reformy soudního systému:³⁵

- Soudní systém byl posílen přijetím zákona o zřízení rodinných soudů. Od ledna 2003 bylo zřízeno 114 takových soudů a z toho 63 je již v provozu. Tyto soudy jsou odpovědné za případy týkající se rodinného práva. Úkolem těchto soudů je přijetí ochranných, vzdělávacích a sociálních opatření pro děti a dospělé, včetně finanční ochrany rodiny. Soudy sídlí ve všech obcích s počtem více než 100.000 obyvatel.
- Občanský soudní řád a trestní řád byly pozměněny tak, aby umožnily obnovu řízení v občanských a trestních věcech, v němž Evropský soud pro lidská práva shledal porušení ustanovení a jejich dodatkových protokolů. Tato změna vedla k obnově řízení bývalých členů Kurdské strany, z nichž nejznámější je Leyla Zana.
- Systém soudních spisů byl uveden do souladu s Čl. 1 Úmluvy OSN o Právech dětí. Rejstřík trestů dětí mladších 18 let může nyní být zpřístupněn zástupcům veřejnosti jen za přísných podmínek. Zákon o soudech pro mladistvé byl rovněž změněn,

³⁴ *Turecko – základní informace*. [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupný z WWW : <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3432.htm>.

³⁵ AYDIN, S., KEYMAN, E. *European Integration and the Transformation of Turkish Democracy*. EU-Turkey working papers, 2004, č. 2, s. 13.

zvýšením věku na 15 – 18 let, ve kterém mladiství může být souzen a odsouzen jen soudy pro mládež.

- Zákon týkající se soudního lékařství byl změněn s cílem urychlit soudní řízení. Jednou z funkcí soudního lékařství je provádět lékařskou prohlídku osoby která tvrdí, že s ní bylo špatně zacházeno v policejní vazbě, s cílem posoudit pravdivost obvinění. Správní kapacita v této oblasti byla posílena a rozpočtová ustanovení pro nábor dalších zaměstnanců byla provedena. Změny také plánují zřízení forenzních ředitelství ve všech trestních soudních okresech.
- Zákon o vzniku a zkušebních postupech vojenských soudů byl pozměněn, s cílem ukončit vojenskou soudní pravomoc nad civilisty.
- Soudy státní bezpečnosti zabývající se zločiny proti státu byly zrušeny.

V soudním systému dnešního Turecka působí dvě protichůdné síly: reformě osvícené křídlo - které podporuje právní stát a zvýšení občanských svobod, proti přísnějšímu křídlu - které vnímá reformy jako hrozbu pro základní povahu turecké republiky.

Nedávné reformy a zásadní revize trestního řádu vážně oslabily roli armády v soudnictví. Nicméně, proreformní představy o obraně celistvosti státu, vládních institucí a turecké identity, nadále přetrvávají mezi soudci, státními zástupci a úředníky ministerstva spravedlnosti. Ze současného vývoje není ještě zřejmé, která strana se v dlouhodobém horizontu ukáže silnější. Turecká ústava deklaruje nezávislé soudnictví, ale v běžné praxi se někdy objevuje vazba soudců na Vysokou radu soudců, která může ovlivnit vzdělávání soudců, jejich jmenování, služební postup a odměňování.³⁶

Doporučení Freedom House:

- vládní imunita musí skončit tak, že oficiální provinění mohou být stíhána správně.
- vliv moci výkonné na soudce a státní zástupce, jmenování soudců, i prosazování vlivu v ostatních soudních záležitostech, musí být odstraněno ve struktuře a i v praxi.

---

³⁶ REPUCCI, S. *Turkey*. [online]. 2007[cit.2010-02-10]. Dostupný z WWW : <http://www.freedomhouse.org/uploads/ccr/country-7291-8.pdf>.

Doporučení Evropské Komise:³⁷

- bere na vědomí pokrok, kterého bylo dosaženo v oblasti efektivit soudnictví.
- vítá záměr turecké vlády uplatňovat reformní strategii, jež má posílit nezávislost a nestrannost soudnictví a zvýšit důvěru v soudnictví ze strany občanů.
- domnívá se, že tato strategie by měla především zajišťovat soulad výkladu právních předpisů o lidských právech a základních svobodách s ustanoveními EÚLP.
- domnívá se, že této strategii nelze dosáhnout bez ambiciózního programu pro rekvalifikaci soudců.
- vyjadřuje znepokojení nad tím, že někteří představitelé soudní moci se negativně vymezili vůči mezinárodním úmluvám o základních právech a svobodách a vůči rozsudkům pro porušování EÚLP, které proti Turecku vydal Evropský soud pro lidská práva.

1.3. Přístup k menšinám

Turecko je země obrovské etnické, jazykové a náboženské rozmanitosti. Je domovem nejen Turků, Kurdů a Arménů, ale i milionů Alevitů, Ezidů a Asyřanů. Existují také Laz, Caferis, Romové, Rum (řecký ortodoxní) a Židé. Staletími tvořený mix jazyků, kultur a tradic, který probíhal a probíhá v rámci území státu.

Ale místo oslav této rozmanitosti je Turecko sužováno těžkým a někdy i násilným potlačováním menšin ve jménu nacionalismu. Od založení tureckého státu se ochranou menšin zabývala pouze Smlouva z Lausanne, která vznikla již v roce 1923. Turecko porušuje Smlouvu již tím, že přijalo vymezení prostoru její působnosti jen pro Armény, Židy a křesťany. Ostatní menšiny byly Smlouvou z Lausanne vyloučeny z práva, bylo jim zakázáno používat svůj jazyk ve školách a v médiích, a i plně vykonávat svá náboženská práva. Dále byly vystaveny politikám zaměřených na homogenizaci populace. Turecko systematicky ničilo menšinové jazyky, kultury a náboženství. V normálním denním životě je státem tolerován pouze turecký jazyk, kultura a historie.

Menšiny jsou znevýhodněny v turecké společnosti i politicky, deseti procentní volební práh zabraňuje menšinovým stranám v přístupu do parlamentu. V médiích,

---

³⁷ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 21. května 2008 o zprávě o pokroku Turecka za rok 2007. [online]. 2007 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:279E:0057:0064:CS:PDF>.

rozhlasovém a televizním vysílání v jazycích národnostních menšin, které byly zakázány, je přísně omezen vysílací čas. Používání menšinových jazyků v politickém životě a ve veřejných službách je stále zakázáno.

Neexistuje žádný účinný právní mechanismus proti diskriminaci. Generace byly proto odsouzeny k nedostatečnému přístupu k politické účasti, negramotnosti a popření jejich práva na svobodu projevu, bez možnosti použití spravedlnosti. Více než milion lidí, převážně Kurdové a Asyřané, zůstávají vyhnáni ze svých domovů na jihovýchodě země. Násilí je součástí života mnoha menšin v turecké republice a letos, oproti loňsku, vzrostlo. 19. ledna 2007, byl v Istanbulu zastřelen respektovaný arménský novinář a aktivista na poli lidských práv Hrant Dink. Podezřelý byl mladík, který řekl policii, že Dink „urazil tureckost“. Ale je tu také druhá strana Turecka, zabití Dinka inspirovalo více než 100.000 lidí k veřejnému projevu nesouhlasu. Dinkova vražda, výsledek zakořeněné nenávisti vůči menšinám, se setkala s celostátním vyjádřením solidarity.

Turecko již učinilo některé konkrétní kroky k sesouladění své legislativy s Evropskými standardy o ochraně menšin, ale mnohé je ještě třeba udělat. Turecko je ve zlomovém bodě. Bude to cesta vpřed ke skutečné rovnosti menšin s většinovou společností? Jedním z dopadů procesu přistoupení k EU jsou skutečnosti, které ukazují, jak hodně se turecký postoj k menšinám změnil v posledních šesti letech, i kolik cesty je ještě potřeba ujit.

Ačkoli některé zákony byly reformovány, často toto nevedlo ke skutečné změně. Např. v dubnu 2006, bylo zrušeno závazné prohlášení o náboženství v průkazech totožnosti, ale stát i nadále žádá občany, aby určili své náboženství. Nemuslimové jsou tedy stejně zranitelní, jako by řekli svoji náboženskou příslušnost. Proto je důležité, aby se orgány EU zaměřovali na aktuální situace menšin v Turecku, a zajistili všem menšinám rovný přístup.

Menšiny jsou slyšet u vnitrostátních soudů a i u Evropského soudu pro lidská práva, kde se sami začínají domáhat svých práv. K tomu, aby zástupci menšin v této práci pokračovali beze strachu z trestu odnětí svobody či násilností, by měla EU vyvinout větší tlak na turecký stát k řešení porušování práv menšin na všech úrovních společnosti.

Stát má nyní jedinečnou příležitost k dalším reformám a lepší ochraně práv menšin. Na programu jednání vlády je nová Ústava, která musí změnit některé diskriminační ústavní předpisy, jako např. povinnou náboženskou výchovu. Stát pak musí zavést komplexní Antidiskriminační zákon, který by zakázal a trestal přímé a nepřímé diskriminace.

Největší překážkou zůstává nedostatek oficiálně uznaných organizací menšin, kteří jsou veřejností vnímáni jako plnohodnotní občané, bez ohledu na náboženství, jazyk nebo etnický původ.³⁸

Klíčové události v rámci turecké republiky vztahující se k právům menšin

- 1923: Shromáždění deklaruje Tureckou republiku a Kemala Atatürka jako prezidenta. Smlouva z Lausanne garantuje práva některých nemuslimských menšin v Turecku.
- 1928: Turecko se stává oficiálně sekulárním: klauzule zachování islámu jako státního náboženství odstraněna z Ústavy.
- 1934: Útoky proti Židům v Thrákii.
- 1949: Zákon umožňuje změnit neturecký název vesnice na turecký.
- 1955: Útoky proti muslimům v Istanbulu.
- 1960: Vojenský převrat.
- 1965: Státní statistický úřad zastavil zveřejňování informací o mateřském jazyce získaných ze statistiky sčítání lidu.
- 1971: Armáda zasahuje do politiky, premiér odstupuje.
- 1980: Vojenský převrat.
- 1982: Nová ústava omezující základní práva a svobody vstupuje v platnost. Povinná náboženská výchova (Sunnitského islámu), je zavedena.
- 1991: Leyla Zana, kurdská poslankyně mluví svým jazykem v parlamentu, je zatčena a uvězněna na 15 let, spolu s ní další tři poslanci.
- 1992: 20.000 tureckých vojáků provedlo vojenskou operaci proti PKK, Kurdové hledají bezpečné útočiště v Iráku.
- 1994: Ústavní soud zakazuje Kurdskou demokratickou stranu (DEP).
- 1995: Armáda v počtu přibližně 35.000 tureckých vojáků zahájila vojenskou ofenzívu proti Kurdům v severním Iráku.

---

³⁸ Minority Rights Group International. *A Quest for Equality: Minorities in Turkey*. London, 2007, s. 3-7.

- 2001: Diplomatická roztržka s Francií poté, co francouzské Národní shromáždění hodnotí zabíjení Arménů v Osmanském impériu jako genocidu. Ústavní změny, přijetí článku 301, který se od té doby používá ke stíhání desítky spisovatelů, vydavatelů a myslitelů vyjadřující své názory na arménské a kurdské otázky, které jdou proti oficiálním stanoviskům státu.
- 2002: Parlament vyhlašuje zákazy v oblasti kurdského vzdělávání, rozhlasové a TV vysílání v kurdštině je zrušeno.
- 2003: Parlament schvaluje zákony uvolňující omezení svobody řeči, kurdského jazyka a kurdských práv. Kurdům je stále zakázáno dávat svým dětem kurdská jména. Ústavní soud zakazuje Kurdskou lidově demokratickou stranu.
- 2004: Otevřen první soukromý kurz v kurdsém jazyce. Státní televize vysílá první program v kurdsém jazyce.
- 2005: Vyvlastnění majetku Romů v oblastí Istanbulu je povoleno, nespravedlivé zacházení s Romy.
- Duben 2006: Nejméně deset lidí zabito při střetech mezi kurdskými demonstranty a bezpečnostními silami na jihovýchodě Turecka. Několik lidí je zabito v souvislosti s nepokoji v Istanbulu.
- 2006: Parlament schvaluje nový antiteroristický zákon, který kritizuje EU z obavy o právo, a některé skupiny ho označují jako výzvu k mučení. Stovky útoků na romské rodiny, nikdo nebyl zatčen.
- Leden 2007: Novinář a vůdce arménské komunity Hrant Dink je zavražděn. Více než 100.000 lidí se účastní protestního pochodu na jeho pohřbu.
- Únor 2007: Pro-kurdští politici odsouzeni na šest měsíců až jeden rok do vězení za přednesené projevy v kurdsém jazyce.
- 12 dubna 2007: V tiskovém prohlášení náčelník generálního štábu Yasar Büyükanit kritizuje EU a Minority Rights Group za jejich činnost na poli práv menšin v Turecku.
- 27 dubna 2007: V tiskovém prohlášení náčelník štábu tvrdí, že každý, kdo nesouhlasí s výrokem „Jak je šťastný ten, kdo říká, že on je Turek“ je nepřítelem Republiky, je považováno ze strany politiků, médií a občanské společnosti jako memorandum k vládě nebo k pokusu o převrat.
- 22 července 2007: Ve všeobecných volbách získává AKP 341 míst a sestavuje vládu sama již podruhé. Zvoleno 22 kurdských poslanců – zástupci kurdské menšiny poprvé od roku 1991 vstupují do parlamentu.

- Srpen 2007: Abdullah Gül zvolen prezidentem.³⁹

Klíčové menšiny v Turecku

Menšiny, které se vymezují od většiny na základě národnosti, vyznání a mateřského jazyka, jsou v očích zákona stále neuznané. Počet osob patřících do různých menšinových skupin v Turecku je neznámá, protože stát nežádá, v rámci statistických ani jiných šetření, občany o údaje o jejich etnickém, náboženském nebo jiném původu. Státní ústav pro statistiky po roce 1965 zastavil sledování. Oficiální informace o menšinách v Turecku se týkají jen počtu těch jednotlivců, kteří oznámili svoji příslušnost k mateřskému jazyku v roce 1965. Tato informace je zastaralá a pravděpodobně nepřesná, neexistuje žádný vědecký výzkum o počtech menšin v Turecku. Níže uvedený seznam není vyčerpávající, ale zahrnuje hlavní menšinové skupiny. Kvantitativní níže uvedené odhady je třeba číst opatrně, neboť údaje jsou většinou poskytovány menšinami samotnými a nejsou podporovány akademickým výzkumem.

Etnické a jazykové menšiny

Kavkazské

Skupina skládající se z různých národů kavkazského původu: Abcházové, Čečenci, Čerkézové, Dagestánci, Osetinci a různé turkistické skupiny. „Kavkaz“, odkazuje na původní vlasti těchto skupin, jejichž předci se přistěhovali z Ruska. Každá skupina má svůj vlastní jazyk. Mateřský jazyk Abcházů, Čečenců, Čerkézů a Dagestánců patří do ibersko-kavkazské jazykové rodiny, zatímco Osetijci mluví jazykem indo-evropským a turkistické skupiny mluví turecky. Všichni jsou kavkazští muslimové. Čečenci a Dagestánci patří k Safi vyznání islámu, zatímco zbytek jsou Hanefi. Podle federace Kavkazských sdružení, počet jednotlivců, kteří se považují za kavkazany je 3 miliony.

Kurdové

Kurdové jsou největší národnostní a jazykovou menšinou v Turecku. Odhadovaný počet potvrdili různé zdroje v rozmezí od 10 až do 23 procent populace.⁴⁰

³⁹ MINORITY RIGHTS GROUP INTERNATIONAL *A Quest for Equality: Minorities in Turkey*. London, 2007, s. 5.

⁴⁰ *The European Commission against Racism and Intolerance. Report on Turkey*. [online]. 2008 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : http://www.coe.int/t/E/human_rights/ecri.

Podle sčítání lidu z roku 1965, ti, kteří prohlásili kurdštinu za svůj mateřský jazyk představovali přibližně 7,5 procenta populace. Avšak z důvodů uvedených výše, je možné, že tento údaj je nepřesný. Kurdové mluví kurdsky, jazyk je rozdělen do skupin - kurmanci, zaza a dalších dialektů. Většinu tvoří sunnitští muslimové, ale značný počet jsou alevité. Historicky jsou Kurdové soustředěni ve východní a jihovýchodní oblasti země, kde tvoří naprostou většinu. Ve velkém počtu se přistěhovali do městských oblastí v západním Turecku.

Kurdská imigrace byla zpočátku, od roku 1950, dobrovolná a ekonomická. S vypuknutím ozbrojeného konfliktu v roce 1984 mezi tureckou armádou a Kurdistan Workers 'Party - PKK, byl více než jeden milion Kurdů násilně vystěhován z venkovských a městských oblastí, ve východním a jihovýchodním Turecku, a usadil se v městských centrech v regionu západního a jižního Turecka, též mnoho Kurdů uprchlo do Evropy.

Laz

Laz jsou lidé kavkazského původu, kteří žijí mezi Abcházií a Gruzií dodnes. Existují dvě hlavní skupiny Laz v Turecku. První skupina žije ve východní části Turecka u Černého moře, v Rize a v provincii Artvin. Druhá skupina jsou potomci přistěhovalců, kteří unikli válce mezi Osmanskou říší a ruským impériem na konci devatenáctého století, a usadili se v západní a východní části Černého moře a v Marmarské oblasti. Obě tyto skupiny byly původně pravoslavní křesťané, kteří však konvertovali k sunnitskému islámu v průběhu patnáctého století. Mluví lazurským jihokavkazským jazykem. Podle sčítání lidu z roku 1965 byl počet jednotlivců kteří se přihlásili k Laz 250.000. Jejich dnešní počet se odhaduje mezi 750.000 až 1,5 milionem. Většina Laz se přistěhovali do měst v západním Turecku v posledních 20 letech.

Romové

I když obecné vnímání je, že Romové v Turecku žijí převážně ve východní Thrákii, v blízkosti bulharských a řeckých hranic, ve skutečnosti žijí po celé zemi a z hlediska absolutních čísel se nesoustřeďují v konkrétním regionu.

I když existují různé romské jazyky, mateřským jazykem pro většinu Romů je

turečtina. Nedávná studie ukazuje, že existují přibližně dva miliony Romů v Turecku, skutečný počet může být vyšší než pět milionů, neboť většina Romů žije v přeplněných domácnostech a mnozí nemají občanské průkazy. Převážná většina Romů jsou muslimové (téměř polovina sunnitě a druhá polovina alevitě). Stejně tak jako existuje malý počet pravoslavných Romů, stejně je i malý, ale rostoucí počet protestantských Romů, kteří konvertovali od islámu v posledních desetiletích.

Ostatní

Různé jiné etnické menšiny žijící v malých a neurčených číslech v celé zemi jsou Arabové (alevi, sunnitě a křesťanské), Bulhaři, Bosňané, Pomacs a Albánci.

Na pozadí snahy vstupu Turecka do EU jsou ještě více viditelné problémy stávajících právních předpisů a praxe v Turecku, proti rovnocenným mezinárodním normám pro jazyková práva menšin, svobodu náboženského vyznání, myšlení a svědomí, svobodu projevu, svobodu shromažďování a sdružování, politickou účast a antidiskriminační legislativu. Domnívám se, že vliv procesu přistoupení Turecka k EU ukazuje, že ačkoliv se v Turecku postoj k menšinám změnil k lepšímu, mnohem více toho zbývá udělat. Bude Turecko pokračovat v cestě reforem, nebo zvolí další represe proti menšinám, jako tomu bylo již po staletí? ⁴¹

1.4. Postavení armády

Postavení armády v turecké společnosti je dnes stejně svébytné, jako bylo v celé historii. Kromě toho, že armáda má značnou sociální sílu, je také silou politickou, neboť taková hrozba jakou je použití síly, ať už definovaná jako skutečná nebo hrozící, staví armádu do pozice nezávislého politického aktéra, což je vážným problémem v tureckém procesu demokratizace.

Armáda jako prestižní a silná organizace, jistě představuje potenciální riziko pro civilní politický život. Během posledního krátkého období se turecká armáda vyvinula v mocnou politickou sílu, která manipuluje občanskou politiku v zákulisí.⁴²

---

⁴¹ MINORITY RIGHTS GROUP INTERNATIONAL *A Quest for Equality: Minorities in Turkey*. London, 2007, s. 6.

⁴² *The Economist. The Turkish army, Coups away*. [online]. 2010 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : <http://www.economist.com/node/15505946/comments?page=2>.

Faktory, které udržují tureckou armádu od stálé vojenské vlády:

1. Vnitřní obava armády z narušení profesionality, pořádku a hierarchie vojenské organizace

Turecká armáda je profesionální organizace, velmi dobře organizovaná, s více než sedmdesáti tisíci důstojníky a poddůstojníky, disciplinovaná, s vysokou úrovní skupinového vědomí a solidaritou, a přísným režimem vzdělávání.

Důstojníci, kteří jsou jádrem armády, jsou vzděláváni ve vojenských vysokých školách a válečných akademiích. Vysokoškolské vzdělávání je přístupné pouze pro mladé lidi, kteří jsou pečlivě vybíráni a již ve věku čtrnácti či patnácti let začínají středoškolské studium, aby poté v devatenácti či dvaceti letech mohli začít vysokoškolské studium, které je prvním krokem v kariéře vojáka. Vstupní požadavky, včetně zkoušek a přísné fyzické vlastnosti, je obtížné splnit.

Takový postoj k vojenské uniformě a tradiční prestiž k vojenské profesi jsou v turecké společnosti zakotveny ze dvou důvodů: První je vnímání armády a vojenské kariéry jako povolání tureckého muže. Turci vnímají armádu jako „nejdůvěryhodnější instituci“, jako garant režimu a symbol modernizace a vojenskou kariéru a hodnost výše nežli kariéru v jiné profesi. Druhým důvodem je to, že vojenské školy jsou zdarma, nabízejí vysokou úroveň vzdělávání v pokročilém stádiu učení se cizím jazykům, a také jsou schopny nabídnout mladým lidem zaručené povolání a příjem. To je výhoda pro rodiny ze střední a nižší střední třídy, které jinak jen těžko mohou hradit výdaje na vzdělání svých dětí.

Tito mladí lidé jsou připravováni a vyučováni v unikátním systému hodnot a vzorů chování. Cílem vzdělávání v těchto školách je nejen příprava na vojenskou kariéru, ale také administrativní příprava. Kemalismus je aplikován jako jediná přijatelná ideologie, která se vztahuje na jakékoliv téma, od vytváření politických stran, po odborová práva. Atatürk je ten, koho by úředník měl mít za příklad. Mladí důstojníci se ztotožňují s Atatürkovou vizí tureckého národa a jsou přesvědčeni, že oni jsou strážci národa, a také se cítí jako strážci režimu založeného Atatürkem na základě kemalistický principů. Tyto zásady, které byly přijaty jako ideologie, jsou velmi dynamické a můžou být použity na všechny oblasti, jako je vzdělávání, rodina, politika a hospodářství. Turecká armáda tak nejen chrání zemi před riziky ze zahraničí, ale také se snaží chránit

zavedený politický systém proti hrozbám pocházejícím z turecké společnosti samotné, tedy civilní obyvatelstvo, civilní politické orgány, atd.⁴³

2. Strach ze ztráty podpory veřejnosti a důvěry v armádu

Přestože pokrok demokratizace byl třikrát přerušen tureckou armádou, a turecká občanská politika byla vždy pod dohledem důstojníků, průzkumy ukazují, že občané v Turecku vždy považovali armádu za nejcennější a důvěryhodnou instituci v zemi.

Některé historické, sociální, kulturní a politické důvody - jako zásadní postavení vojenských důstojníků v byrokracii, různé vlastnosti turecké politické kultury, jako je elitářství, centralizace moci, hierarchické organizace a její význam, jde přiřítat roli turecké armády v procesu války za nezávislost a úloze při založení Turecké republiky. Také politický a hospodářský neúspěch občanských politických vlád může být uveden jako faktor jak legitimovat příznivý postoj k turecké armádě.

Významný průzkum provedený TESEV (turecká hospodářská a sociální nadace) o sociálních, politických a ekonomických hodnot v Turecku, odhalil, že v roce 1990, 91,0 % z 1.907 dotázaných, je turecká armáda nejdůvěryhodnější institucí v zemi. Podle tohoto průzkumu se poměr zvýšil na 94 % v roce 1997.⁴⁴

Všeobecná důvěra k armádě posiluje její postavení v sociální i politické oblasti, a legitimizuje její intervenční činnost. Avšak armáda se domnívá, že tato podpora může být snadno narušena v dlouhodobém horizontu obsazením občanské politické moci armádou. To je způsobeno tím, že tato podpora veřejnosti je zakotven v přesvědčení, že turecká armáda je „čistá“ a „nepolitická“ instituce, a nikdy se nezabývá „špinavou“ každodenní politikou.

3. Identifikace armády se společenskými třídami

Jedním z odlišujících vlastností turecké armády je její izolace od občanského života. Vojáci a zbytek společnosti žijí v různých světech a kontakt mají na minimální úrovni. Příkladem, který poukazuje na izolaci armády ze společnosti je OYAK, první

---

⁴³ HERPER, M., SAVARI, S. *Political leaders and democracy in Turkey*. Boston, 2008, .167.

⁴⁴ ÖRS, BIRSEN, H., OMSUOĞLU, AYSEGÜL, K. *What keeps the Turkish Army away from a permanent military government : The Limits of the Role the Turkish Army Plays in Turkish Politics*. [online]. 2007 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/7/9/3/9/p179398_index.html.

a největší soukromý penzijní fond, který byl založen v roce 1961 pro členy tureckých ozbrojených sil. OYAK, což je nejen penzijní fond, ale i společnost s činností zahrnující rozměr od bankovníctví, pojišťovnictví, stavebnictví, chemický průmysl, automobilový průmysl po cestovní ruch, je vnímána jako instituce, která je zřízena, aby oddělila armádu od zbytku společnosti. Nicméně, je i takový názor, že OYAK vyjadřuje zájem turecké armády o svobodnou ekonomiku a její buržoazní tendence.

Tato ostrá rozdělení, mezi armádou a společností, mohou být proto, že turecká armáda necítí zodpovědnost za jakékoli společenské třídy. Spíše se ztotožňuje s národem, jako součást vládnoucí elity. Vždy se sama považovala za odlišnou třídu, s vyšším postavením, dokonce i nad jinými společenskými třídami. Proto armáda v politice nikdy nepůsobila jako zástupce jiných sociálních tříd.⁴⁵

4. Ústavního postavení armády

Turecká ústava umožňuje armádě kontrolovat a manipulovat s politikou. Rada národní bezpečnosti, která je stanovena na základě ústavy z roku 1982 jako poradní orgán, a je složena z náčelníka generálního štábu, čtyř hlavních velitelů turecké armády a vybraných členů Rady ministrů (premiér, ministrů spravedlnosti, národní obrany, zahraničních věcí a vnitra), a kterému předsedá prezident republiky, reprezentuje institucionalizaci vlivu turecké armády na politiku.⁴⁶ Ústava ukládá povinnost rozvíjet národní bezpečnostní politiku státu. Doporučení Rady jsou upřednostňovány k projednání Radě ministrů.

Za těchto okolností armáda nemusí přímo zasahovat do politiky a přijmout politickou moc, neboť je již aktivně u moci. Sedmý reformní balíček, který byl schválen v tureckém Velkém národním shromáždění dne 23. července 2003 za účelem splnění požadavků EU na politické zahájení jednání o členství ve smyslu Kodaňských kritérií, není daleko od omezení role armády a posílení civilní kontroly nad ozbrojenými silami. Podle sedmého reformního balíčku je NSC založena jako poradní orgán s civilní většinou. Nicméně, turecká armáda nadále ovlivňuje politiku pomocí řady neformálních kanálů, například tím, že vydávají veřejná prohlášení o politickém vývoji, a vládní politice.

---

⁴⁵ *The Economist. The Turkish army, Coups away.* [online]. 2010 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : <http://www.economist.com/node/15505946/comments?page=2>.

⁴⁶ turecká ústava z roku 1982, čl. 118.

Turečtí civilní politici, politické strany a další civilní instituce nejsou dostatečně silné, aby byli protiváhou armádě. Přílišná nezávislost armády dává velký prostor k jejímu pohybu na politické scéně, ale snahy tlačit armádu do ústraní, vytváří hněv a nepřátelství důstojníků k civilní moci.⁴⁷

5. Turecká armáda se zajímá o svůj mezinárodní image

Armáda projevuje snahu aby bylo Turecko považováno za jedinou demokratickou zemi v islámském světě, a podporuje cestu k členství Turecka v EU a nechce poškodit Turecké demokratické vystupování na mezinárodní scéně.⁴⁸

Dá se tedy říci, že turecká armáda, nejsilnější organizace v zemi, a to nejen z vojenského, ale také z politického hlediska, a jako instituce, která je tureckými občany považována za nejvíce důvěryhodnou, bude i nadále v pozadí manipulovat tureckou politiku. Nicméně, to je také stále tvorba zjevných a přímých zásahů v politické sféře. Kromě těchto faktorů je třeba také poukázat na skutečnost, že Turecko prošlo od roku 1980 změnami v důsledku globalizace a občané mají tendenci přijímat demokratické hodnoty. Turecká politická kultura učinila významný pokrok od vzniku republiky ve prospěch zachování demokratického režimu a civilních priorit. Turecká armáda si je vědoma skutečnosti, že obyvatelé stále podporují armádu jako garanta režimu a vidí to jako svoji poslední možnost uplatnit se v případě vážné krize.⁴⁹

---

⁴⁷ ÖRS, BIRSEN, H., OMSUOĞLU, AYSEGÜL, K. *What keeps the Turkish Army away from a permanent military government. The Limits of the Role the Turkish Army Plays in Turkish Politics*. [online]. 2007 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/7/9/3/9/p179398_index.html.

⁴⁸ TR PLUS – Centre for Turkey in Europe. *EU – Turkey update*. [online]. 2009 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : http://www.centreforturkeyineurope.eu/ISSUES/TRPLUS_EU-TURKEY-UPDATE-ISSUE2_MARCH2009.pdf.

⁴⁹ ÖRS, BIRSEN, H., OMSUOĞLU, AYSEGÜL, K. *What keeps the Turkish Army away from a permanent military government. The Limits of the Role the Turkish Army Plays in Turkish Politics*. [online]. 2007 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/7/9/3/9/p179398_index.html.

II. Argumenty "pro" a "proti" vstupu Turecka do EU

2.1. Argumenty "pro" vstup Turecka do EU

Patří Turecko do Evropy? Zásadní otázka, která dlouhodobě zní celou Evropskou Unií. Vztah Turecka a EU se stal dlouhodobou otázkou k projednání. Turecko je přidruženým členem EU od roku 1963; země oficiálně požádala o vstup v roce 1987, ale uplynulo 12 let, než bylo v roce 1999 oficiálně uznáno jako kandidátské země, a přístupová jednání s Tureckem byla oficiálně zahájena dne 3. října 2005.

K argumentům ve prospěch Turecka patří přesvědčení, že přístupový proces má pozitivní vliv na demokratizaci politických institucí v Turecku a taktéž to, že by Turecko posílilo hospodářství EU. Stejně tak někteří pozorovatelé věří, že EU nemůže odmítnout Turecko, protože mělo otevřenou kandidaturu již více než 40 let a dosáhlo významných zlepšení v oblasti lidských práv v zájmu dodržení jedné z podmínek vstupu.

Při pohledu na vztahy Turecka s EU z geopolitického hlediska je pro EU vhodné mít Turecko jako svého člena, neboť tímto bude EU schopna pokračovat v prosazování svých geo-politických zájmů. Zejména s ohledem na strategickou polohou Turecka mezi Balkánem, Blízkým východem a střední Asií, by mohla EU posílit vliv v Černomořském regionu a na Kavkazu.

Závislost Evropy na dodávkách energie z Ruska, které využívá své energetické bohatství jako zahraničně-politický nástroj, taktéž mluví ve prospěch Turecka, jehož územní poloha je jedinou možností, jak se k těmto zdrojům přiblížit a jak se zároveň vyhnout Rusku. Turecko je rovněž klíčovou trasou pro dopravu ropy a plynu z nalezišť na Středním východě.⁵⁰ V dnešním světě se zdá být členství Turecka v EU jedinou cestou, jak účinně reagovat na rizika a výzvy globalizace.

Svět islámu je dnes na Západě považován za největší hrozbu. Máme se před ním zcela uzavřít? Máme se ho pokoušet změnit k obrazu svému? Nebo máme vycházet vstříc těm muslimským zemím, které se samy poctivě snaží o vstřícnost? Uzavřít se

---

⁵⁰ *EU a dodávky energie z Ruska*. [online]. 2009 [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW : <http://www2.euroskop.cz/data/index.php?p=ihned-detail&c-id=18390680&id=5570>.

před ním nemůžeme. Jednak to v globalizovaném světě ani není možné, a i kdyby bylo, v samotné Evropské již dnes žije podle kvalifikovaných odhadů asi 12 – 15 milionů muslimů. Takže má-li Evropa s některými z těchto muslimů problémy, není to vinou Turecka, ale nekoncepční přistěhovalecké a integrační politiky Unie jako celku, neboť zideologizovaný multikulturalismus pod heslem že „všechny způsoby života jsou si rovné a zasluhují stejnou zákonnou ochranu“ – převálcoval reálné limity i zdravý rozum.⁵¹

Navíc turecké menšiny v Evropě spojení s terorismem nevykazují. Měnit země islámu k obrazu svému přináší více problémů než výsledků. Pod dojmem neúspěchu v Iráku o těchto snahách dnes raději nikdo nemluví ani šeptem. Má se v podstatě za prokázané, že k dobrému výsledku nevede ani vývoz demokracie, ani vojenská intervence, ani uplácení režimů dodávkami zbraní. A právě Turecko ilustruje, že k výsledku naopak vede evropská motivace – doby, kdy turečtí Kurdové nemohli na veřejnosti či v médiích používat svůj jazyk, jsou už pryč, Ankara zrušila trest smrti, své zákony přizpůsobila evropským pravidlům a dbá na jejich dodržování.⁵²

Turecko jako muslimská země, by mohla pomoci EU vytvořit most mezi křesťanskou a islámskou civilizací, šířit normy demokracie a lidských práv, do konfliktních oblastí, které EU představuje.

Od založení ES/EU, se turečtí politici snažili dokázat své „evropské směřování“, s argumentačním základem v silné sekulární a prozápadní politice. Tento proces je hluboce zakořeněn mezi politickými elitami. Ze strany EU se však vyskytly různé výhrady v oblastech ekonomických, hospodářských, sociálních a zejména v otázce lidských práv. Různá prohlášení o existenci takových praktik, jako je svévolné zatýkání, zmizení osob, mimosoudní popravy, mučení ve věznicích a zstrašovací taktikách, vyvolaly otázky o kvalifikaci Turecka na přístup ke společenství zemí, jenž se pokusily o dosažení jednotného standardu v oblasti ochrany práv svých občanů. Turecko reagovalo na tuto kritiku uplatněním reformy, které navrhla EU, jako je přepsání některých částí ústavy a přehodnocení otázek lidských práv: odstranění trestu

---

⁵¹ PETRÁČEK, Z. *Turecko na evropské cestě*. Mezinárodní politika, 2007, č.9. s. 20.

⁵² PETRÁČEK, Z. *Turecko na evropské cestě*. Mezinárodní politika, 2007, č.9. s. 20.

smrti, mučení, zrovnoprávnění kurdské menšiny a podpora svobody projevu, tisku a shromažďování. Elity podporují radikální změnu s cílem dosáhnout západní rozvoj.⁵³

Také přijetím Národního programu, rozděleného do tří reformních balíčků, změnou postoje k Řecku i ke sporům s Kyprem, turecká vláda prokázala svůj vážný postoj k EU. V tomto duchu se nechá říci, že pokud Turecko zachovává svoji dynamiku při plnění Kodaňských kritérií a splní požadované kroky, které v Helsinkách definoval dokument o Přístupovém partnerství, pak bude pro EU těžké prodlužovat vstupní rozhovory s Tureckem.

Vnímáno tímto pohledem, je možné tvrdit, že proces přistoupení Turecka do EU je dobrý pro tuto zemi, protože prostřednictvím pluralizace a liberalizace domácího politického života budou turečtí občané moci diskutovat o všech otázkách a nakonec dosáhnout uspokojivého řešení. Turecko může vyřešit své problémy kurdského separatismu a politického islámu prostřednictvím procesu politizace těchto otázek. Tedy, že Turecko změní svou tvář prostřednictvím motivace EU. Především to je hlavní důvod, proč si proevropské kruhy v Turecku myslí, že prostředí EU nabízí Turecku jistotu, že v koncepci EU jako postmoderního, multikulturního a supranárodního projektu, mohou v harmonii žít národy různých náboženství, historického vývoje, společenské a kulturní tradice.⁵⁴

Protože je EU budována na zásadě toho, že každá evropská země se může stát členem EU, za předpokladu, že splňuje Kodaňská kritéria, a nejsou-li jiná geo-politická omezení, tak EU jejichž hranice nejsou jasně stanoveny, a když Turecko uznala jako oficiální kandidáta, EU by měla vnímat narok Turecka na vstup jako oprávněný. Jinými slovy, pokud EU s Tureckem zahájila přístupové rozhovory, tak se jaksi automaticky předpokládá, že EU Turecko uzná za svého člena. Nadto další zastánci vstupu Turecka do EU zdůrazňují, že Turecko je dlouhodobým a platným členem NATO, tj. demokratického vojensko-politického uskupení, a proto je možné ho přijmout i jako člena EU.

---

⁵³ FLORES, M. *Turkey. Having rejected Mecca and being rejected by Brussels ?* [online]. 2006 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW : <http://www.euroculturemaster.orgpdf/flores.pdf>.

⁵⁴ OĞUZLU, TARIK, H. *How to interpret turkey's accession process with the European union?* [online]. 2003 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW : <http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume7/Dec2002-Feb2003/PerceptionVolumeVII3TarikOguzlu.pdf>.

2.2. Argumenty "proti" vstupu Turecka do EU

Základním předpokladem odmítavého postoje ke vstupu Turecka do EU je, že Evropská unie, tak jak dnes stojí, není schopna absorbovat členství Turecka jak z hospodářských, tak z politických důvodů. V probíhajícím procesu přistoupení se EU zaměřuje na dvě věci. Jednou z nich je vytvořit mechanismus, který by pomohl EU konstruktivně řídit své vztahy s Tureckem s tím, že ho drží na „oběžné dráze“, kde nabízí jasný časový plán pro členství; s možným zpomalením vstupu Turecka do EU, zatímco by se EU aktivně zabývala absorbováním nových členství zemí střední a východní Evropy. EU současnosti není globálním geopolitickým subjektem s jasně definovanými strategickými zájmy v oblasti kolem Turecka, ani nemusí mít potřebné ekonomické zdroje vypořádat se s Tureckým členstvím.⁵⁵ Dlužno dodat, že Turecko by se po svém vstupu do EU stalo jednostranným příjemcem peněz z Bruselu aniž by do společné pokladny něco přispělo.

Důvody proti vstupu Turecka do EU jsou různé a asi nejmenší a nejméně závažný z nich je, že Turecko do Evropy geograficky patří jen svoji malou, asi 3% částí, a 11 % populace se nachází v rámci tradičně vymezených zeměpisných hranic starého kontinentu. Rozlohou je Turecko velké asi jako dva největší státy EU, Německo a Francie, dohromady.⁵⁶ To, že Turecko není svoji rozlohou 100 % součástí Evropy, je pravda, ale z tohoto pohledu není součástí Evropy např. ani Kypr. Když EU přijala Kypr, ztrácí geografický argument smysl.

V souvislosti s geografickou polohou, v případě přijetí Turecka do EU, vyvstává argument hrozícího možného vzniku hlavní základny islamistických teroristů v Evropě. EU se nemůže spoléhat na schopnost turecké vlády zamezit přílivu radikálů do Evropy. Přijetí Turecka by také znamenalo posunutí hranic EU až k Iráku a celá Evropa by se tak dostala do bezprostřední blízkosti rizikových hranic s islámskými zeměmi. Vstup do EU by pro Turecko znamenal i platnost tzv. Schengenské dohody. Nedá se předpokládat, že by turecké hranice s Irákem byly nějak výrazně chráněny a hlídány

---

⁵⁵ OĞUZLU, TARIK, H. *How to interpret turkey's accession process with the European union?* [online]. 2003 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW : <http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume7/Dec2002-Feb2003/PerceptionVolumeVII3TarikOguzlu.pdf>.

⁵⁶ KADLECOVÁ, A. *Turecko na cestě do EU: Proces s otevřeným koncem*. Revue Politika, 2005, č. 6-7.

a tak by potenciálním teroristům stačilo jen vstoupit na turecké území a jejich volnému pohybu po Evropě by pak nedokázalo nic zabránit.⁵⁷

V oblasti lidských práv a ochrany menšin bylo dosaženo pouze omezeného pokroku. Turecko i nadále provádělo rozsudky Evropského soudu pro lidská práva, avšak je nutné vyvíjet další úsilí. Ohledně ratifikace mezinárodních nástrojů v oblasti lidských práv nebyl zaznamenán žádný pokrok. Institucionální rámec na podporu a prosazování lidských práv se musí ještě zlepšit. Ačkoliv byla přijata řada legislativních změn, zejména ústavních, Turecko patří podle řady mezinárodních organizací,⁵⁸ i podle EU k zemím, kde dochází k porušování lidských práv, rovnosti mezi mužem a ženou a k diskriminaci národnostních menšin. Např. menšiny nemohly až donedávna používat svůj jazyk a bylo zakázáno rozhlasové a televizní vysílání v menšinových jazycích. Něco takového je v liberální demokracii nepředstavitelné. Turecko sice zákony upravilo, ale ne dostatečně. Navíc samotná skutečnost, že podobná pravidla v nedávné minulosti platila a že je Turecko mění jen na nátlak EU, značí, že se s určitými hodnotami neztotožňuje. Podobně můžeme zmínit trest smrti, jenž byl také zrušen kvůli EU a přes odpor značné části turecké společnosti, či např. pokus o kriminalizaci těch, kdo mluví o genocidě Arménů.⁵⁹ Dochází bohužel také k týrání vězňů a i k nedůstojnému zacházení se ženami. Pokud jde o boj proti mučení a špatnému zacházení, vstoupily v platnost další právní předpisy a počet takových případů se snižuje. Přesto zůstávají tyto zprávy časté a osoby, které se těchto zločinů dopouštějí, často nejsou potrestány.⁶⁰

Turecko je populačně velká země, ale z ekonomického pohledu zůstává malou. Podle odhadů OSN by mělo Turecko v roce 2015 mít 82 milionů obyvatel, což znamená, že v roce 2025 by Turci tvořili 15,5 % veškeré populace rozšířené EU. HDP Turecka na hlavu však v roce 2003 činil pouze 29 % průměru EU. Dnešní vstup Turecka by zvýšil celkovou populaci EU o 17 %, zatímco její hospodářská výkonnost by vzrostla pouze o 2 % HDP. V ekonomickém rozvoji jednotlivých tureckých regionů

---

⁵⁷ PLACHTA, L. *Proč musí Turecko vstoupit do EU?*. [online]. 2009 [cit. 2009-12-09]. Dostupný z WWW : <http://www2.euroskop.cz/data/index.php?p=ihned-detail&c-id=18390680&id=5570>.

⁵⁸ např. Freedom House, Human Rights Watch.

⁵⁹ TRUNKOVÁ, L., ŠAMARÍN, P. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva.*, Olomouc, 2007, s. 41.

⁶⁰ KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise Radě Evropskému parlamentu. Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2008-2009.* [online]. 2008 [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW : http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/keydocuments/reports_nov_2008/strategy_paper_incl_country_conclu_cs.pdf.

přítom existují velké rozdíly: na severu země, ve Východní Anatolii, je HDP na úrovni 28 % tureckého průměru, zatímco oblast Marmara a Istanbul průměr překračují o více než polovinu. V zemědělství je zaměstnána více než třetina veškeré turecké pracovní síly (skoro 23,5 milionu obyvatel). Jen pro srovnání, sečteme-li, kolik lidí v tomto sektoru zaměstnává všech 25 zemí EU dohromady, dojdeme k číslu 24,5 milionu. Z toho je zřejmé, že vstup Turecka by měl na současnou společnou zemědělskou a strukturální politiku Unie likvidační účinky.⁶¹

Stejně tak i financování vstupu Turecka přináší další otazníky, neboť velké finanční problémy jsou spojené již s nově přijatými zeměmi v poslední dekádě a ještě tak není úplně vyřešeno financování tureckého vstupu do EU. Pokud by bylo Turecko přijato v časovém horizontu 10-15 let, je na místě častá obava, že by se součástí Evropy stal stát s 82 miliony obyvatel a s pomalu sílící národní ekonomikou. V případě, že by mělo být s Tureckem zacházeno, stejně jako s deseti členskými zeměmi, nově přijatými v květnu 2004, pak by se po vstupu Turecka do EU podle některých odhadů vyšplhaly roční finanční dotace pro tuto zemi do výše 40 miliard EUR.⁶²

V případě, že Turecko do Unie vstoupí v časovém horizontu 15 let, bude nejlidnatější zemí EU. Vzhledem k tomu, že ústavní smlouva činí počet obyvatel dané země za jedno ze stěžejních kritérií pro výpočet zastoupení v Evropském parlamentu, má nejlidnatější stát nejsilnější zastoupení. Tím by nastala paradoxní situace, protože tou zemí by bylo právě Turecko. Stát ležící z více jak 90 % v Asii, bez jakékoli zkušenosti s fungováním EU, by se stal jedním z nejvlivnějších států s velmi velkým politickým vlivem a výrazným podílem na rozhodování EU.⁶³

Jestliže členství v EU předpokládá, že daný stát přistupuje do tohoto spolku s určitou pokorou a uznáním ostatních členských států, a Turecko má zájem na vstupu do EU a přitom prozatím nehodlá uznat Kypr, vzniká prozatímní patová situace. Např. Turecko sice nedávno podepsalo protokol, jímž se rozšiřuje celní unie na deset nových členů, ale Ankara k dokumentu připojila prohlášení, podle něhož to neznamená uznání Kyperské republiky, tedy vlády řecké části ostrova. A to vše přestože je uznání Kypru součástí kritérií a závazků vyplívající z Asociační smlouvy a z dodatečného protokolu,

⁶¹ KADLECOVÁ, A. *Turecko na cestě do EU: Proces s otevřeným koncem*. Revue Politika, 2005, č. 6-7.

⁶² KADLECOVÁ, A. *Turecko na cestě do EU: Proces s otevřeným koncem*. Revue Politika, 2005, č. 6-7.

⁶³ ŠKALOUD, M. *Stanovisko ke vstupu Turecka do EU*. [online]. 2006[cit.2009-11-10]. Dostupný z WWW : <http://www.skaloud.net/index.php3?act=stanoviska&display=1138>.

kterým se rozšiřuje již zmíněná celní unie. Podle mnoha expertů bude právě toto kritérium kamenem úrazu ve vztazích mezi EU a Tureckem. Kyperský problém je v Turecku dlouhodobě žhavým politickým tématem a neustálé odmítání ze strany Turecka uznat legitimní a suverénní stát Evropské unie by mohlo být nakonec důvodem k nepřijetí Turecka do EU.⁶⁴

2.3. Parlamentní strany v ČR a jejich názor na vstup Turecka do EU

Tak jak je široce rozevřené spektrum parlamentních politických stran v České republice, stejně tak různorodé jsou jejich postoje, názory a stanoviska ke vstupu Turecka do Evropské unie. V programu českých politických stran je postoj ke vstupu Turecka spíše okrajovou záležitostí. Jako příčinu je možno uvažovat skutečnost, že turecká menšina žijící v ČR je nepočtená, tudíž neovlivňuje programy politických stran. V nich se nejvíce projevují ekonomická témata na úkor témat zahraničně politických. Představitelé jednotlivých politických stran se k tomuto tématu vyjadřují jen okrajově a v převážné většině případů jen reagují na aktuální dění. V taxativním výčtu parlamentních politických stran budou postupovat podle současné politické situace v České republice, a to od nejsilnější parlamentní politické strany, která reprezentuje názor s nejsilnější politickou podporou a váhou, až po nejslabší parlamentní politickou stranu.

Při prezentaci stanovisek parlamentních politických stran je nutné brát do úvahy též začlenění jednotlivých politických stran v jednotlivých politických uskupení Evropského parlamentu. Protože z nemalé části je jejich postoj ovlivněn postojem politických uskupení Evropského parlamentu. To je dáno především schopností prosazovat svá stanoviska na politickém kolbišti současné Evropy.

Na tomto kolbišti v současnosti ustupují do pozadí ekonomická či politická kritéria a zájem se soustřeďuje ne na Turecko jako široké spektrum, ale spíše na tureckou společnost. Její tradice a perspektivy. Poměřováno prizmatem znalostí turecké společnosti, zkušeností s ní, či jen zájmem o ní, je i český pohled zatížen mimo jiné i těmito třemi faktory:

---

⁶⁴ BENEŠ, V. *Evropská unie a Turecko: krize důvěry?*. Mezinárodní politika, 2006, č.11, s. 10-12.

A. České země, na rozdíl od některých svých jižních sousedů, nemají historické zkušenosti s tureckou nadvládou, respektive (jako v případě Rakušanů či Poláků) s aktivním bráněním tureckým výbojům z ranného novověku. Osmanské armády v obdobích kulminace evropských tažení v 16.–17. století obsadily řadu oblastí na území současného jižního Slovenska, do zemí Koruny české se však nedostaly. Skutečnost, že obyvatelé českých zemí (vyjma krátkého období tří tureckých obléhání Vídně v 16. a 17. století a pustošivého vpádu spojenecké jízdy krymskotatarského chána na východní Moravu v polovině 17. století) se v průběhu historie necítili být bezprostředně ohroženi ze strany tureckého státu, není zanedbatelná vzhledem k tomu, že se v českém národním vědomí i ve folkloru nezakořenil nábožensky prodchnutý pocit nejistoty a ohrožení „z jihu“, tedy z Turků. Nedošlo zde tak ani k intenzivním interakcím a vzájemnému obohacování kultur (jako například v balkánských zemích).⁶⁵

B. Česká společnost je ze středoevropských, možná i evropských společností nejvíce ateistická. To pak má za následek, že představy o Evropě jako záštity (západního) křesťanství, bašty jedinečné křesťansko-evropské civilizace tkvící ve sdílení specifických kulturně-historických hodnot (jako v Polsku), tedy i *a priori* dané nepřijetí Turecka coby muslimské země zde jsou spíše vágní.⁶⁶

C. V České republice je málo migrantů z Turecka, mnohem méně než v sousedním Německu či Rakousku. I když je v této souvislosti obtížné pracovat s přesnými čísly, odhady se pohybují mezi 500 až 1000 tureckých občanů dlouhodobě pobývajících na území republiky. Čechům je navíc cizí obraz tureckého dělníka-*gastarbeitera* či obchodníka, vžitý např. v Německu. Většina zde usazených obyvatel tureckého původu se sem přestěhovala počátkem 90. let z Německa, Nizozemí a dalších západoevropských států, pořídila si například obchody se suvenýry v centrálních částech Prahy a Karlových Varů a dodnes úspěšně obchoduje. Čechům tedy chybějí prožitá (přímá) zkušenosti s Turky – dá se tedy říci, že rozhovory o tzv. mezikulturní komunikaci a problémech s integrací „muslimských cizinců“, které jsou na pořadu dne například v Německu či Francii, do české společnosti ještě nedorazily. Představy Čechů o Turcích jsou tedy velmi povrchní. Zpravidla se omezují na sentimentální reminiscence z návštěv oblíbených tureckých letovisek, Istanbulu a dalších tureckých velkoměst.

---

⁶⁵ SOULEJMANOV, E. *Perspektivy vstupu Turecka do Evropské unie*. Mezinárodní politika, 2005, č.1, s.16.

⁶⁶ SOULEJMANOV, E. *Perspektivy vstupu Turecka do Evropské unie*. Mezinárodní politika, 2005, č.1, s.16.

Turecká komunita v České republice je politicky málo aktivní, žije svým vlastním životem, nemá politickou reprezentaci a rovněž její kulturně-vzdělávací činnost v českém prostředí je zanedbatelná.⁶⁷

Občanská demokratická (ODS) strana prezentuje svůj postoj ústy svého předsedy Mirka Topolánka v rozhovoru pro BBC: *„My jsme zastánci velmi otevřené Evropské unie, to znamená, na kombinovaném principu těch různých hledisek. Já jsem osobně přesvědčen, že pokud chceme koexistovat s muslimským světem, tak vstup Turecka je nezbytný. Neumím říct, kdy to bude a nepotěšilo mě referendum na Kypru, které vlastně přistoupení Turecka spíše oddálilo, než přiblížilo.“*⁶⁸

Obdobný názor vyjádřil Mirek Topolánek již jako český premiér při oficiální návštěvě Turecka:⁶⁹ *„Patříme mezi země bezvýhradně podporující vstup Turecka do EU. Nejsme přátelé žádného náhradního členství, poločlenství, privilegovaného partnerství nebo různých programů v rámci Středomořské unie či jiných nástrojů.“*

Podle Mirka Topolánka se některé členské státy Evropské unie bojí tureckého členství: *„Všichni se více méně bojí vstupu Turecka a ten proces oddalují do doby, kdy buď už nebudou mít politickou odpovědnost a nebo do té doby ten proces zemře sám od sebe.“* K velké potěše tureckého premiéra Recep Tayyip Erdogana slova českého premiéra potěšila a řekl k tomu: *„Velmi si toho ceníme.“*

Mirek Topolánek k tomu ještě dodal: *„Každý, kdo splní náročná kodaňská kritéria má právo usilovat o plnohodnotné členství. Evropská unie nesmí být pevností a ostrovem bohatých.“*⁷⁰

Jan Zahradil, stínový ministr zahraničních věcí, předseda europoslaneckého klubu ODS, vedoucí české národní delegace v Evropském parlamentu, který se touto

---

⁶⁷ SOULEJMANOV, E. *Perspektivy vstupu Turecka do Evropské unie*. Mezinárodní politika, 2005, č.1, s.16.

⁶⁸ Topolánek: *Rozhovor pro BBC*. [online]. 2004 [cit. 2009-09-20]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.ods.cz/prispevek.php?ID=196>.

⁶⁹ Topolánek: *Vstup Turecka do EU bezvýhradně podporujeme*. [online]. 2009 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW:

<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/topolanev-vstup-turecka-do-eu-bezvyhradne-podporujeme>.

⁷⁰ Topolánek: *Vstup Turecka do EU bezvýhradně podporujeme*. [online]. 2009 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW:

<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/topolanev-vstup-turecka-do-eu-bezvyhradne-podporujeme>.

problematikou v ODS hlouběji zabývá, zaujímá shodné stanovisko, když říká, že „*Turecko je oficiálním kandidátem na členství v EU, a je tedy logické, že bude přijato, pokud splní předepsaná kritéria. Nemohou tomu bránit žádné politické či ideologické důvody. Je to prakticky otázka času a také otázka vnitřního vývoje v Turecku, jeho ekonomického vzestupu atd.*“ Tvrdí, že ODS určitě nebude vystupovat proti zahájení vstupních rozhovorů s Tureckem.⁷¹

Jan Zahradil připomíná ne nepodstatnou skutečnost, že sice Turecko není ani ekonomicky, ani politicky ideální kandidát pro vstup a členství v EU a že musí ujit ještě dlouhou cestu, na které bude velmi pečlivě sledováno jednotlivými členskými zeměmi, „*nicméně že nikdy žádný relevantní orgán EU nezpochybnil legitimitu požadavku Turecka vážně se o členství v EU ucházet.*“⁷² byť někdy v EU zaznívá názor, o možnosti ponechání Turecka v roli nárazníkové zóny mezi Evropou a islámským světem. Samozřejmě toho Turecka jenž je přátelské k Evropě.

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) ve své tiskové zprávě předkládá závěry jednání předsedy strany Jiřího Paroubka se státním ministrem Turecka, a hlavním negociátorem s EU, konané v Praze dne 30. listopadu 2006. Společně ocenili současný stav česko-turecké spolupráce, její výhledy do budoucna a věnovali pozornost dalšímu postupu v přístupových jednáních EU s Tureckem.⁷³

Jiří Paroubek upozornil Ali Babacana na podporu vstupu Turecka do Evropské unie, kterou vyjádřila jeho vláda. Jako premiér České republiky tímto přímo navázal na prohlášení svého předchůdce ve funkci premiéra i předsedy ČSSD Vladimíra Špidly, který na schůzce s Recepem Tayyipem Erdoganem, tureckým premiérem, v Ankaře 2.října 2003 uvedl, že Česká republika podpoří snahy Turecka o vstup do Evropské unie.⁷⁴

Ve stejném duchu přednesl Jiří Paroubek postoje ČSSD při setkání s tureckým premiérem Recepem Tayyipem Erdoganem konaném v Praze, 15. listopadu 2007.

---

⁷¹ SOULEJMANOV, E. *Perspektivy vstupu Turecka do Evropské unie*. Mezinárodní politika, 2005, č.1, s.17.

⁷² ZAHRADIL, J. *Turecko a EU*. [online]. 2009 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW: <http://www.ods.cz/eu/prispevek.php?ID=1238&page=33>.

⁷³ *Předseda ČSSD se setkal se státním ministrem pro ekonomiku Turecka*. [online]. 2006 [cit. 2009-10-04]. Dostupný z WWW: http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/media/tiskove-zpravy/archiv/2006-11-30_predseda-cssd-se-setkal-se-statnim-ministrem-pro-ekonomiku.pdf.

⁷⁴ Lidové noviny, 3.10.2003

Společně hovořili o spolupráci České republiky a Turecka. Jiří Paroubek připomněl, že Česká strana sociálně demokratická v minulosti vstup Turecka do EU podpořila a v tomto svém postoji setrvává.⁷⁵

ČSSD vysílá signál, že chápe členství Turecka v Evropské unii jako posílení EU na světové scéně a připomíná významnou pozici Turecka v NATO. Poukazuje na nutnost vnímat stanoviska jednotlivých členských zemí EU jako příspěvek k debatě o rozšiřování EU. Ohraničuje toto rozšiřování časovým horizontem nejen deseti, patnácti, ale i více let. Nezapomíná však zdůraznit potřebu respektování zásady volného pohybu zboží mezi Tureckem a členskými zeměmi EU. Jiří Paroubek výrokem: „*EU není křesťanský klub*,“⁷⁶ ukazuje ateistický postoj ČSSD k problému přistoupení, a i staví opoziční názorový postoj ateistické české společnosti k např. postoji českých křesťanských politických stran a vytváří prostor pro debatu k nalezení nutného kompromisu v této otázce. Kompromisu nutného pro všechny zúčastněné strany. Zvýraznil zájem ČR, aby v přístupových jednáních EU s Tureckem nedošlo ke ztrátě dynamiky.

Taktéž KSČM v zásadě podporuje vstup Turecka do Evropské unie, i když v této straně nepanuje názorová jednota. Její předseda Vojtěch Filip po analýze geopolitické pozice Turecka uvedl, že členství Turecka v Evropské unii je spíše strategickým zájmem Spojených států, ale zásadní nesouhlas s jeho přijetím přímo nevyjádřil.

Také místopředseda strany Jiří Dolejš, který se jako člen delegace Poslanecké sněmovny při své návštěvě Turecka měl možnost osobně se seznámit se situací, vnímá opakovaně zaznívající hlas ze strany Tureckých představitelů o podporu vstupu Turecka od České republiky. Z jeho mnohých vyjádření je patrné, že nezpochybňuje vstup Turecka do Evropské unie a do popředí staví jeho silnou hospodářskou a ekonomickou pozici nejen v regionu, ale i ve světovém měřítku.⁷⁷

Jaromír Kohlíček, poslanec Evropského parlamentu, se v rozhovoru pro Haló noviny připojuje k názoru francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho, který říká, že

---

⁷⁵ *Předseda ČSSD jednal s tureckým premiérem*. [online]. 2007 [cit. 2009-10-04]. Dostupný z WWW: http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/media/tiskove-zpravy/archiv/2007-11-15_predseda-cssd-jednal-s-tureckym-premierem.pdf.

⁷⁶ *Předseda ČSSD se setkal se státním ministrem pro ekonomiku*. [online]. 2006 [cit. 2009-10-04]. Dostupný z WWW: http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/media/tiskove-zpravy/archiv/2006-11-30_predseda-cssd-se-setkal-se-statnim-ministrem-pro-ekonomiku.pdf.

⁷⁷ turecká ekonomika je 17.největší ekonomikou na světě, co do objemu vytvářeného HDP.

vstup Turecka do EU v dohledné době nepřipadá v úvahu a připomíná, že i když Turecko je země, jejíž ekonomický vývoj postupuje velmi rychle, přesto je stále na velmi nízké ekonomické úrovni. Dále připomíná významné překážky, jako jsou otázky národnostních menšin, vojensky obsazené severní části Kypru, postavení žen a postavení jiných církví, než jsou sunnité. Velmi diskrétní je i otázka postavení armády ve veřejném životě.⁷⁸

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová je politickou stranou s nejvíce odmítavým postojem ke vstupu Turecka do Evropské unie. Tím se názorově vymezují proti stanovisku prezidenta Václava Klause i ODS a ČSSD. Jako nejzásadnější body střetu vidí KDU-ČSL islámskou náboženskou orientaci s neochotou přiznat právo na existenci jiným církvím, diskriminaci křesťanů v Turecku, nedodržování lidských práv i nedodržování práv žen.

Poté, co Evropská komise doporučila v roce 2004 zahájit přístupové rozhovory, poslanec Evropského parlamentu Jan Březina věřil, že EU rozhodne v neprospěch Turecka, protože Turecko nesplňuje tzv. kodaňská kritéria, v podobě stabilní a fungující demokracie a dodržování lidských práv. Jan Březina doslovně uvádí: „*Kdo čekal poctivé a nezaujaté zhodnocení připravenosti Turecka na zahájení přístupových jednání, musí být zklamán. Dokument v některých klíčových pasážích více než seriózní analýzu připomíná materiál, jehož cílem je přesvědčit evropskou veřejnost o vhodnosti přijetí Turecka do EU.*“⁷⁹

V jiném svém článku Jan Březina píše: Neklid je pochopitelný, uvědomíme-li si, do jaké pasti se Unie v důsledku svého přehnaného taktizování dostala: záplava nezodpovědných slibů tureckým představitelům je v ostrém rozporu s názorem většiny Evropanů, kteří Turecko v EU nechtějí. Jestliže dosud bylo obratné manévrování možné a nezřídka se politicky vyplácelo, nyní jsou evropští politici postaveni před jednoznačné rozhodnutí.⁸⁰

---

⁷⁸ KOHLÍČEK, J. *Jiná Evropa je možná*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-10]. Dostupný z WWW : <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=4110&item=42037&category=>

⁷⁹ KDU-ČSL. *Turecko přes růžové brýle*. [online]. 2008 [cit. 2009-09-010]. Dostupný z WWW : <http://www.kdu.cz/default.asp?page=311&idr=10324&IDCI=12782>.

⁸⁰ *Turecko a jeho členství v Evropské unii*. [online]. 2008 [cit. 2009-10-10]. Dostupný z WWW : www.kdu.cz/default.asp?

Vilém Holář ve svém článku „Má se stát Turecko členem EU?“ uvádí, že Turecko ve své v praxi nerealizuje provedené legislativní změny. Týká se to např. práva na spravedlivý proces, respektování práva na ochranu soukromí, rovnosti mužů a žen, práva na tělesnou integritu. Dosavadní postoje Turecka také komplikují řešení kyperského problému. Turecko např. dosud neuznalo Kypr jako suverénní stát. Nemůže tedy vstoupit do společenství, když neuznává svrchovanost všech jeho členů.⁸¹

„Naše strana nechápe Evropskou unii pouze z pohledu ekonomického, ale i z pohledu kulturně historického. Turecko není na vstup do Evropské unie připraveno a Unie není připravena na vstup Turecka,“ řekl 1. místopředseda KDU-ČSL Roman Línek.⁸²

Není též bez zajímavosti, na tomto místě a v souvislosti s prokřesťanským postojem KDU-ČSL připomenout zcela rozdílný a jistě mnohem smířlivější i vstřícnější názor českých církví.

Církev bratrská, slovy svého předsedy a současně místopředsedy Ekumenické rady církví dr. Pavla Černého disponuje v této souvislosti oficiálním stanoviskem: *„Zásadně podporujeme vstup Turecka do EU, ovšem za dodržení základních podmínek.“* Černý vidí Turecko „od pádu Cařihradu v roce 1453 jako zemi, kde se stýkaly různé kultury a různá náboženství. Turecko by mohlo být pro budoucnost příkladem, soužití lidí různých náboženství a různých kultur“. Jako základní podmínky – např. mimo otázku „politické svobody Kurdů“ – uvádí především přetrvávající diskriminaci protestantských církví v Turecku a naznačuje, že by „každá země musela umožnit život náboženských menšin, včetně vyjadřování jejich víry. V této věci není možné trpět žádné zákony o tzv. proselytismu. Náboženská svoboda se v každé zemi projeví také tím, když dospělí občané mohou beztravně změnit svou náboženskou příslušnost.“⁸³

Patriarcha Církve České husitské dr. Jan Schwarz konstatuje, že jelikož *„naši předkové v minulosti úspěšně čelili expanzi Osmanské říše a jen proto, že za cenu*

⁸¹ HOLÁŘ, V. *Má se stát Turecko členem EU?* [online]. 2008 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW : <http://www.kdu.cz/default.asp?page=311&IDCl=12760>.

⁸² JÍLEK, R. *Členství Turecka v EU.* [online]. 2007 [cit. 2009-11-10]. Dostupný z WWW : <http://www.kdu.cz/default.asp?page=311&idr=135&IDCl=27965>.

⁸³ SOULEJMANOV, E. *Perspektivy vstupu Turecka do Evropské unie.* Mezinárodní politika, 2005, č.1, s.17.

krvavých bojů a osobních obětí zastavili Turky na Dunaji, mohla se i nadále rozvíjet evropská kultura, křesťanské náboženství a vzdělanost“. Vzápětí však upřesňuje: „*Jsem si samozřejmě vědom, že dnešní politická situace v Turecku i vzájemné vztahy jsou na zcela jiné úrovni a že Turecko přispívá k uklidnění poměrů na Středním východě a mohlo by tedy vytvořit most důvěry a spolupráce mezi islámským a křesťanským světem.*“ Patriarcha „*nevnímá Turecko jako nepřítele, ale pro odlišnou tradici a kulturu, která se během staletí vyvíjela na zcela jiných základech, zatím spatřuji bratry Turky v bráně Evropy jako cizorodé těleso s nevypočitatelným dopadem pro obě strany*“.⁸⁴

Pražský světící biskup msgr. Václav Malý uvádí, že „*o případném členství Turecka se ani mezi představiteli ani mezi věřícími římsko-katolické církve dosud nerozvinula věcná diskuse*“.

Václav Malý se však osobně „*nestaví zásadně proti případnému členství Turecka, protože zapojením do struktur EU by se mohlo stát civilizovanou bránou nejen k muslimskému světu, ale i ke křesťanské Gruzii a Arménii*“.⁸⁵

Strana zelených, která je v současnosti nejmenší českou parlamentní politickou stranou se k otázce vstupu Turecka do Evropské unie vyjadřuje prostřednictvím svého dnes již bývalého předsedy Martina Bursíka:⁸⁶ „*Strana zelených podporuje vstup Turecka do EU. Může se tak stát, ale jedině za podmínky, že se Turecko zdemokratizuje. EU byla i v našem případě motorem demokratizace - právě proto potřebuje Turecko evropskou perspektivu.*“

Také by Česká republika, podle slov Martina Bursíka, měla daleko aktivněji vystupovat při vytváření společné zahraniční politiky EU.

Také ve svém prohlášení k zahraniční politice uveřejněném ve Volebním programu 2006-2009 SZ deklaruje, že smysl EU zůstává i desetiletí po jejím založení v mírovém a vzájemně přínosném soužití evropských států. Proto se domnívá, že je správné, aby se Unie nadále rozšiřovala o všechny země, které splní tzv. kodaňská

---

⁸⁴ SOULEJMANOV, E. *Perspektivy vstupu Turecka do Evropské unie*. Mezinárodní politika, 2005, č.1, s.16.

⁸⁵ SOULEJMANOV, E. *Perspektivy vstupu Turecka do Evropské unie*. Mezinárodní politika, 2005, č.1, s.16.

⁸⁶ BURSÍK, M. *Tak tedy: jaká to bude politika, rozhovor pro HN* [online]. 2009 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW : <http://www.zeleni.cz/106/clanek/tak-tedy-jaka-to-bude-politika/>.

kritéria. Mezi tyto země patří Bulharsko, Rumunsko i Turecko. Členství v Unii podmiňuje přesvědčivým splněním všech tří kodaňských kritérií.⁸⁷

Když si SZ klade otázku, zda se má Evropská unie dále rozšiřovat, odpovídá - Ano. Smysl EU vidí v mírovém a vzájemně přínosném soužití evropských států, kdy přínosy vstupu do EU jasně převažují nad nedostatky – ochrana lidských práv a životního prostředí, jednotný trh, rozvoj díky evropským strukturálním fondům. Proto se SZ domnívá, že je správné, aby se unie nadále rozšiřovala.

Zelení v Evropě i v ČR odmítají stereotypní pohled na islám jako nepřítel západní civilizace. Problémy multikulturního soužití v Evropě jsou podle jejich hodnocení reálné, ovšem politicky řešitelné, a to především bojem proti sociálnímu vyloučení a nespravedlivým životním podmínkám. SZ považuje za nezbytné pokračovat v politické integraci EU souběžně s jejím rozšiřováním. Prakticky to znamená, že podporuje posílenou spolupráci těch členských zemí EU, které se na ní v daných oblastech dohodnou bez ohledu na běžící proces rozšiřování.⁸⁸

K problému se také vyjádřil Karel Schwarzenberg, bývalý ministr zahraničí za SZ, kdy na otázku zda je pro, aby se členem Evropské unie stalo Turecko, odpověděl: „*Obě strany na to nejsou ještě připraveny. Může být, že časem na to budeme zralý, může být, já bych to nevyloučil.*“ V zásadě připouští možnost svého kladného stanoviska, ale ne nyní. Chybu vidí nejen na turecké straně, jako mnozí jiní, kteří tvrdí, že Turecko na to není zralé, a připomíná, že Evropa rovněž ne. Existují historické předsudky i reálné problémy na obou stranách. Závažný problém vidí v nárůstu obyvatelstva v Turecku, kdy za deset let bude Turecko lidnatějším státem než např. Německo. „*Je to bezpochyby hospodářsky velice zajímavá země, Turci jsou velice pracovitý a inteligentní národ a v této souvislosti by samozřejmě byli klad. Turecko, jak převzalo celou byzantskou říši, je i částečně evropské. Není to čistě asijský národ, má v sobě mnoho z evropského dědictví. Jak ve vnitrozemí tak na hranicích má ovšem specifické problémy s etnickými menšinami a nevím, jak bychom se s nimi v Evropské unii vypořádali.*“ Na otázku, jestli by Turecko mohlo být stabilizační prvek na Blízkém východě a náš přítel v muslimském světě, Karel Schwarzenberg odpovídá takto: „*Může být, i když musíme*

⁸⁷ *Strana zelených. Volební program 2006-2009.* [online]. 200 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW: <http://www.zeleni.cz/153/clanek/7-zivot-v-jednom-svete-zahranicni-politika-zelenych/>.

⁸⁸ *Malá encyklopedie telené politiky.* [online]. 2007 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW : <http://lidskaprava.zeleni.cz/2870/clanek/mala-encyklopedie-zelene-politiky/>.

vzít v potaz, že Turci nejsou Arabové, a že stará protivenství nejsou úplně zapomenuta Arabové osmanskou nadvládou svého času těžce nesli. O tom, že by byli Turci skvělý most na Blízký východ, o tom mám jisté pochyby.“⁸⁹

Má se Evropská unie dále rozšiřovat? Ano. Smysl EU nadále zůstává v mírovém a vzájemně přínosném soužití evropských států. Klady vstupu do EU jasně převažují nad nedostatky – ochrana lidských práv a životního prostředí, jednotný trh, rozvoj díky evropským strukturálním fondům. Proto je správné, aby se unie nadále rozšiřovala o všechny země, které splní kodaňská kritéria. Mezi ně patří i Turecko. Jeho členství v unii závisí na přesvědčivém splnění všech tří kodaňských kritérií: politického (stabilní instituce zaručující demokracii; právní stát; ochrana lidských práv a respektování menšin), hospodářského (fungující tržní hospodářství) a zavádění *acquis* (věrnost politickým, hospodářským a měnovým cílům unie). Zelení v Evropě i v ČR odmítají stereotypní pohled na islám jako nepřitele západní civilizace. Problémy multikulturního soužití v Evropě jsou na druhou stranu reálné, ovšem politicky řešitelné, a to především bojem proti sociálnímu vyloučení a nespravedlivým životním podmínkám. Má se integrace Evropské unie dále prohlubovat? Ano. Evropské státy stojí před výzvami, které nemohou vyřešit samy, nýbrž pouze užší spoluprací a integrací. Členové unie musí posílit spolupráci v zahraniční politice tak, aby EU svou vahou hrála důležitější roli v mezinárodních organizacích, především OSN, i při předcházení konfliktům a jejich řešení. Unie musí změnit svou obchodní politiku tak, aby zároveň umožňovala rozvoj nejchudších zemí světa. To se týká nejen nutnosti radikálně reformovat dotační politiku zemědělské produkce, která deformuje ceny evropských potravin. Musí nastat také výrazný obrat v evropské energetické a dopravní politice. Naše strana považuje za nezbytné pokračovat v politické integraci EU souběžně s jejím rozšiřováním. Prakticky to znamená, že podporujeme posílenou spolupráci těch členských zemí EU, které se na ní v daných oblastech dohodnou bez ohledu na běžící proces rozšiřování.⁹⁰

---

⁸⁹ *Turecký advokát*. [online]. 2007 [cit. 2009-10-10]. Dostupný z WWW: <http://www.zeleni.cz/7054/clanek/turecky-advokat/>.

⁹⁰ *Život v jednom světě*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-10]. Dostupný z WWW: <http://www.zeleni.cz/153/clanek/7-zivot-v-jednom-svete-zahranicni-politika-zelenych/>.

Závěr

V této práci jsem se podrobně zabýval vstupem Turecka do Evropské unie. Důvody proč EU má Turecko přijmout nebo nepřijmout, vývojem negociací Turecka s EU/ES, jeho ekonomickými faktory důležitými pro vstup, problémy jenž sebou přináší reforma demokracie a právního systému, politikou kterou turecká vláda praktikuje ať už směrem vně, tedy hlavně směrem k EU, jakož i vnitřní vládní politikou, především v oblasti lidských práv, přístupu k menšinám i armádě. To vše jsem popsal a poté shrnul v argumentech pro i proti výše.

Důvody pro i proti vstupu Turecka do EU, stejně jako otázka, zda existuje reálná alternativa vůči plnému začlenění do EU, má několik rovin. Ty nejobecnější tvoří tři politické problémy - otázka finality, geografických hranic a kulturní homogenity EU jako politického projektu. Do toho se navíc promítají ekonomické, politické i kulturní argumenty pro i proti, které jsou odrazem strukturální nerovnováhy mezi strategickou a geopolitickou vahou Turecka a jeho slabším ekonomickým výkonem, sociálně-kulturními a náboženskými odlišnostmi a historicky daným, specifickým vývojem jeho politického systému.

Protože se v případě Turecka jedná o zemi s velkou rozlohou i velkým počtem obyvatel, je otázka jejího možného vstupu závažné téma. Vstup Turecka do Unie má jak své odpůrce, tak i zastánce, ať už v současné EU nebo i na domácí scéně. Kdybych se měl přiklonit k tomu, zda vstup Turecka do EU podpořit či nikoliv, byla by pro mne východiskem následující fakta.

Většinový postoj

Tím nezpochybnitelným je, že Turecko náleží do jiného civilizačního okruhu. A ačkoliv Turecko podle dostupných zpráv skutečně splňuje základní politická Kodaňská kritéria, Evropská unie se zavázala k něčemu, s čím většina obyvatel současné EU nesouhlasí a nejsou si tím dostatečně jisti ani političtí představitelé jednotlivých zemí.

Poloha Turecka

Když hovoříme o tom, jestli Turecko je nebo není evropskou zemí a jestli na tom až tak záleží, zmiňme fakt, že řecká část Kypru je členem EU a z geografického

hlediska patří do Asie. Tudíž nemůžeme Turecko „diskriminovat“ za to, že jeho rozlohou větší část leží také v Asii.

Náboženství

Co se týká názoru, že jde o muslimskou zemi, musíme připomenout, že Evropská unie není založena na náboženství. Měli bychom být tolerantní, lidé v Evropě vyznávají různá náboženství a dokonce někteří nevyznávají žádné. Více než toto, je důležitá tolerance a úcta k lidským právům.

Lidská práva

V oblasti lidských práv a ochrany menšin dosahuje Turecko pouze omezeného pokroku, v ratifikaci mezinárodních nástrojů v oblasti lidských práv nebyl zaznamenán žádný pokrok. Také institucionální rámec na podporu a prosazování lidských práv musí turecká vláda ještě zlepšit. Ačkoliv byla přijata řada legislativních změn, zejména ústavních, Turecko patří podle řady mezinárodních organizací i podle EU k zemím, kde dochází k porušování lidských práv, rovnosti mezi mužem a ženou a k diskriminaci národnostních menšin. Něco takového je v liberální demokracii nepředstavitelné. Turecko sice zákony upravilo, ale ne dostatečně. Navíc samotná skutečnost, že podobná pravidla v nedávné minulosti platila, a že je Turecko mění jen na nátlak EU, značí, že se s určitými hodnotami neztotožňuje.

Ekonomika

Turecko má velmi dynamickou ekonomiku, jejíž růst bude pravděpodobně ještě pokračovat, pokud Turecko setrvá na cestě reform. Než ale Turecko dosáhne potřebné ekonomické úrovně, bude čerpat z evropského rozpočtu značné množství finančních prostředků. V takovém případě by byl evropský rozpočet ještě více zatěžován a ekonomicky řečeno, vstup Turecka by měl na unijní rozpočet značné negativní důsledky. Obrovský trh s miliony spotřebitelů je sice opravdu velmi atraktivní, na druhé straně, přistoupením Turecka bude např. nutné ukončit současnou koncepci společné zemědělské politiky, a bude muset být upravována i soudržnost v oblasti sociální politiky. Tyto dvě oblasti politiky jsou v samém srdci evropského integračního procesu.

Kypr

Turecko jako kandidátská země ještě neuznalo současnou členskou zemi–Kypr

a nevyřešilo spory s minoritami žijícími na jeho území, jako jsou Kurdové a Arméni. Přes tyto a další problémy bude určitě přínosné vést přístupové rozhovory s Tureckem, protože reformy, které v rámci těchto přístupových jednání zavede, budou mít příznivý dopad na celý region jihovýchodní Evropy a Blízkého východu.

Vstup Turecka do EU by bylo závažné historické rozhodnutí, a zcela jistě generovalo intenzivní a vášnivé debaty v mnoha zemích rozšířené EU. Záměrné urychlení ratifikace Smlouvy o přistoupení Turecka by byl jistě zásadní politický omyl. Na druhé straně, je také těžké zvážit důsledky tohoto specifického přístupu pro vlastní povahu evropského integračního procesu, jak byl pojat Otci zakladateli po druhé světové válce. Ve skutečnosti, debata o konečné hranici EU začala po zhroucení komunistického bloku. Podle ustavující smlouvy o EU, je limitem zeměpisný pohled: být „evropský stát“. Podle Helsinské smlouvy z roku 1999 je však nyní možné, aby zemím, které mají i jen omezenou část svého území v Evropě, byl poskytnut statut evropské země.

Jakou EU chceme do budoucna? Paradoxně na tak jednoduchou otázku není snadné odpovědět. Po druhé světové válce byl základní cíl ESUO jasný: překonat nacionalismus a zamezit jakékoli válce mezi Německem a Francií. Dnes existuje jasný nedostatek této vize. „Jednotná v rozmanitosti“ je krásný vzorec, ale v tomto hledání modelu nového evropského ideálu, proces přistoupení Turecka přivádí k zamyšlení. A to je jistě jeden z nejzajímavějších aspektů této nové výzvy. Kdo jsme? Kam jdeme? A pro co je EU určena? To jsou velmi jednoduché, ale nevyhnutelné otázky.

Protože je EU budována na zásadě toho, že každá evropská země se může stát členem EU, za předpokladu, že splňuje Kodaňská kritéria, a nejsou-li jiná geopolitická omezení, tak EU jejichž hranice nejsou jasně stanoveny, a když Turecko uznala jako oficiální kandidáta, EU by měla vnímat nárok Turecka na vstup jako oprávněný. Jinými slovy, pokud EU s Tureckem zahájila přístupové rozhovory, tak se jaksí automaticky předpokládá, že EU Turecko uzná za svého člena.

Pokud bych měl vyjádřit svůj názor na vstup Turecka do EU podložený stanovisky a argumenty, které jsem ve své práci přednesl, pak by moje odpověď zněla ano, ale rozhodně až po té, co Turecko splní všechny požadavky EU a nenastanou-li žádné nové problémy, což se v krátkodobém horizontu jistě nedá předpokládat.

Seznam použité literatury

Literární zdroje

1. DAHL, ROBERT, A. *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press, 1972. 238 s. ISBN 0-300-01565-8.
2. DAHL, ROBERT, A. *A Preface to Democratic Theory*. Chicago : The University of Chicago Press, 1956. 267 s. ISBN 0-226-13425-3.
3. HERPER, M., SAVARI, S. *Political leaders and democracy in Turkey*. 1 vyd. Boston : Rowman&Littlefield Publishing Group, 2008. 239 s. ISBN O-73910-352-0.
4. KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J. *Učebnice evropské integrace*. 1 vyd. Brno : nakl.Barrister&Principal, 2006. 414 s. ISBN: 80-7364-022-8.
5. MINORITY RIGHTS GROUP INTERNATIONAL. *A Quest for Equality: Minorities in Turkey*. London, Typeset Kavita Graphics, 2007. 44 s. ISBN 1-04584-63-2.
6. TRUNKOVÁ, L., ŠAMARÍN, P. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 153 s. ISBN 978-80-244-1875-9 .

Časopisy a periodika

1. AYDIN, E. The tension between secularism and democracy in Turkey : Early origins, current legacy., *European View*, 2007, č. 1, s. 11-20. ISSN 1781-6858.
2. AYDIN, S., KEYMAN, E. *European Integration and the Transformation of Turkish Democracy*. EU-Turkey Working Papers, 2004, č. 2, s. 1-56. ISBN 92-9079-513-1.
3. BENEŠ, V, *Evropská unie a Turecko: krize důvěry?*. *Mezinárodní politika*, 2006, č.11, s. 10-12. ISSN 0543-7962.
4. KADLECOVÁ, A. *Turecko na cestě do EU: Proces s otevřeným koncem*. *Revue Politika*, 2005, č. 6-7. ISSN 0672-3485.
5. PETRÁČEK, Z. *Turecko na evropské cestě*. *Mezinárodní politika*, 2007, č.9. s. 20-21. ISSN 0543-7962.
6. SOULEJMANOV, E. *Perspektivy vstupu Turecka do Evropské unie*. *Mezinárodní politika*, 2005, č.1, s.16-18. ISSN 0543-7962.
7. STUDNIČNÁ, Z. *Turecký pochod za lepšími časy*. *Mezinárodní politika*, 2007, č.9. s. 14-17. ISSN 0543-7962.

Elektronické zdroje

1. BURSÍK, M. *Tak tedy: jaká to bude politika, rozhovor pro HN* [online]. 2009 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW : <http://www.zeleni.cz/106/clanek/tak-tedy-jaka-to-bude-politika/>.
2. *EU a dodávky energie z Ruska*. [online]. 2009 [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW : <http://www2.euroskop.cz/data/index.php?p=ihned-detail&c-id=18390680&id=5570>.
3. FLORES, M. *Turkey : Having rejected Mecca and being rejected by Brussels ?* [online]. 2006 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW : <http://www.euroculturemaster.orgpdf/flores.pdf>.
4. HOLÁŇ, V. *Má se stát Turecko členem EU?* [online]. 2008 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW : <http://www.kdu.cz/default.asp?page=311&IDCl=12760>.
5. JÍLEK, R. *Členství Turecka v EU*. [online]. 2007 [cit. 2009-11-10]. Dostupný z WWW : <http://www.kdu.cz/default.asp?page=311&idr=135&IDCl=27965>.
6. KDU-ČSL. *Turecko přes růžové brýle*. [online]. 2008 [cit. 2009-09-010]. Dostupný z WWW : <http://www.kdu.cz/default.asp?page=311&idr=10324&IDCl=12782>.
7. KEKIC, L. *The Economist Intelligence. Unit's index of democracy*. [online]. 2006 [cit. 2009-11-27]. Dostupný z WWW : http://www.economist.com/media/pdf/Democracy_Index_2007_v3.pdf.
8. KEYDER, V. *Legal Highlights of 2001-02 in Turkey*. [online]. 2002 [cit. 2010-02-27]. Dostupný z WWW : <http://jurist.law.pitt.edu/world/foreignjul02.php>.
9. KOHLÍČEK, J. *Jiná Evropa je možná*. [online]. 2009 [cit. 2009-10-10]. Dostupný z WWW : <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=4110&item=42037&category=>.
10. KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise Radě Evropskému parlamentu. Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2005*. [online]. 2005 [cit. 2009-08-09]. s. 1-66. Dostupný z WWW : http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/nov/com_649_strategy_paper_en.pdf.
11. KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise Radě Evropskému parlamentu. Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2008-2009*. [online]. 2008 [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW : http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/keydocuments/reports_nov_2008_strategy_paper_incl_country_conclu_cs.pdf.
12. *Malá encyklopedie zelené politiky*. [online]. 2007 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW : <http://lidskaprava.zeleni.cz/2870/clanek/mala-encyklopedie-zelene-politiky/>.
13. OĞUZLU, TARIK, H. *How to interpret turkey's accession process with the European union?* [online]. 2003 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW :

<http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume7/Dec2002Feb2003/PerceptionVolumeV1I3TarikOguzlu.pdf>.

14. ÖRS, BIRSEN, H., OMSUOĞLU, AYSEGÜL, K. *What keeps the Turkish Army away from a permanent military government : The Limits of the Role the Turkish Army Plays in Turkish Politics*. [online]. 2007 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/7/9/3/9/p179398_index.html.
15. PLACHTA, L. *Proč musí Turecko vstoupit do EU?*. [online]. 2009 [cit. 2009-12-09]. Dostupný z WWW : <http://www2.euroskop.cz/data/index.php?p=ihned-detail&c-id=18390680&id=5570>.
16. *Předseda ČSSD jednal s tureckým premiérem*. [online]. 2007 [cit. 2009-10-04]. Dostupný z WWW: http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/media/tiskove-zpravy/archiv/2007-11-15_predseda-cssd-jednal-s-tureckym-premierem.pdf
17. *Předseda ČSSD se setkal se státním ministrem pro ekonomiku Turecka*. [online]. 2006 [cit. 2009-10-04]. Dostupný z WWW: http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/media/tiskove-zpravy/archiv/2006-11-30_predseda-cssd-se-setkal-se-statnim-ministrem-pro-ekonomiku.pdf .
18. *Předseda ČSSD se setkal se státním ministrem pro ekonomiku*. [online]. 2006 [cit. 2009-10-04]. Dostupný z WWW: http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/media/tiskove-zpravy/archiv/2006-11-30_predseda-cssd-se-setkal-se-statnim-ministrem-pro-ekonomiku.pdf.
19. REPUCCI, S. *Turkey*. [online]. 2007[cit.2010-02-10]. Dostupný z WWW : <http://www.freedomhouse.org/uploads/ccr/country-7291-8.pdf>.
20. *Strana zelených. Volební program 2006-2009*. [online]. 200 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW : <http://www.zeleni.cz/153/clanek/7-zivot-v-jednom-svete-zahranicni-politika-zelenych/>.
21. ŠKALOUD, M. *Stanovisko ke vstupu Turecka do EU*. [online]. 2006[cit.2009-11-10]. Dostupný z WWW : <http://www.skaloud.net/index.php3?act=stanoviska&display=1138>.
22. *The Economist. The Turkish army ,Coups away*. [online] . 2010 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : <http://www.economist.com/node/15505946/comments?page=2>.
23. *The European Commission against Racism and Intolerance. Report on Turkey*. [online]. 2008 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : http://www.coe.int/t/E/human_rights/ecri.
24. *Topolánek: Rozhovor pro BBC*. [online]. 2004 [cit. 2009-09-20]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.ods.cz/prispevek.php?ID=196>.
25. *Topolánek: Vstup Turecka do EU bezvýhradně podporujeme*. [online]. 2009 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW: <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/topolanek-vstup-turecka-do-eu-bezvyhradne-podporujeme>.

26. *Topolánek: Vstup Turecka do EU bezvýhradně podporujeme.* [online]. 2009 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW: <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/topolanek-vstup-turecka-do-eu-bezvyhradne-podporujeme>.
27. *TR PLUS – Centre for Turkey in Europe. EU – Turkey update.* [online]. 2009 [cit.2010-02-03]. Dostupný z WWW : http://www.centreforturkeyineurope.eu/ISSUES/TRPLUS_EU-TURKEY-UPDATE-ISSUE2_MARCH2009.pdf.
28. *Turecko a jeho členství v Evropské unii.* [online]. 2008 [cit. 2009-10-10]. Dostupný z WWW : www.kdu.cz/default.asp?.Turecko – základní informace. [online]. 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupný z WWW: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3432.htm>.
29. *Turecký advokát.* [online]. 2007 [cit. 2009-10-10]. Dostupný z WWW: <http://www.zeleni.cz/7054/clanek/turecky-advokat/>.
30. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 21. května 2008 o zprávě o pokroku Turecka za rok 2007.* [online]. 2007 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:279E:0057:0064:CS:PDF>.
31. ZAHRADIL, J. *Turecko a EU.* [online]. 2009 [cit. 2009-11-15]. Dostupný z WWW: <http://www.ods.cz/eu/prispevek.php?ID=1238&page=33>.
32. ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V ANKAŘE. *Souhrnná teritoriální informace Turecko.* [online]. 2009 [cit. 2009-10-01]. s. 26. Dostupný z WWW: http://www.services.czechtrade.czpdf_turecko-2009-10-01.pdf.
33. *Život v jednom světě.* [online]. 2009 [cit. 2009-10-10]. Dostupný z WWW: <http://www.zeleni.cz/153/clanek/7-zivot-v-jednom-svete-zahranicni-politika-zelenych/>.

Seznam zkratk

AKP	Vládnoucí strana Turecka
BBP	Velká národní strana
BBS	Britské veřejnoprávní rádio
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
DEHAP	Kurdská lidově demokratická strana
DP	Demokratická strana
DSP	Strana demokratické levice
DTP	Demokratická společnost
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o lidských právech
EUR	Euro – měna eurozóny
HDP	Hrubý domácí produkt
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KES	Komise Evropských společenství
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
MHP	Nacionalistické hnutí
MMF	Mezinárodní měnový fond
NATO	Severoatlantická aliance
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
ODP	Demokratická strana svobody
ODS	Občanská demokratická strana
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PKK	Kurdská strana práce
SZ	Strana zelených
SZP	Společná zemědělská politika
TRY	Turecká lira
USD	Americký dolar

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vybrané ekonomické ukazatele.....11

Tabulka č. 2: Podíl hlavních sektorů na tvorbě HDP v roce 2008 a jejich růst v %.....16

Abstrakt

PELIKÁN, S. *Souvislosti možného vstupu Turecka do Evropské unie: bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 65 s. Vedoucí bakalářské práce doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Klíčová slova: ekonomika, demokracie, menšiny, lidská práva, armáda, Evropská unie, politické strany, současný vývoj Turecka, vstup Turecka do EU.

Tato práce se zabývá „souvislostmi možného vstupu Turecka do Evropské unie“, a to metodou teoreticko – metodické analýzy. Ve dvou samostatných kapitolách a jejich podkapitolách je nejprve poskytnut rychlý přehled ekonomického vývoje, popis demokracie a právního systému, jejich reforem a cílů; poté následuje shrnutí přístupu k menšinám a analýza postavení armády. Závěrem celé práce jsou zvláštní kapitoly věnovány shrnutí argumentů pro a proti. Prezentovány jsou i názory představitelů českých parlamentních politických stran. Prostřednictvím různých prognóz, jež uvádí odborná literatura, je diskutováno jak by toto členství ovlivnilo EU i Turecko samotné.

Abstract

PELIKÁN, S.: *Context of possible entry of Turkey into the European Union: Bachelor dissertation*. České Budějovice: University of European and Regional Studies, public service company, 2010. 65 p. Dissertation manager: doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Keywords: economy, democracy, minority groups, human rights, army, European Union, political parties, current development in Turkey, entry of Turkey into EU.

This dissertation deals with context of possible entry of Turkey into the European Union, using theoretical and methodical analysis. In two separate chapters and their subsections is first given a quick overview of economic development, a description of democracy and legal system, their reforms and objectives, followed by a summary of approach to minority groups and analysis of army status. In fine the whole dissertation are special chapters devoted to a summary of arguments for and against. There are also presented the views of representatives of Czech parliamentary political parties. Through various forecasts, that professional literature states, is discussed how this membership would affect the European Union and Turkey itself.